

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Husitská teologická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

PRAHA 2010

Tereza Bartlová

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Husitská teologická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Šikana a kyberšikana ve škole a jejich psychosociální dopad na oběti

Chicane and cyberchicane at the school and their psychosocial
incidence on victims

Vedoucí práce:
PhDr. Miloslav Čedík

Autor:
Tereza Bartlová

2010

Chtěla bych srdečně poděkovat panu vedoucímu PhDr. Miloslavu Čedíkovi za jeho ochotu mi vést bakalářskou práci a za jeho cenné rady, které jsem v bakalářské práci využila. Dále bych chtěla poděkovat panu PhDr. Michalu Kolářovi za poskytnutí informací a odborných rad. Taktéž všem jmenovaným expertům, kteří se mnou na bakalářské práci spolupracovali a především mě umožnili se blíže seznámit s touto problematikou.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a vyznačila jsem veškeré použité prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato bakalářská práce byla umístěna v Ústřední knihovně UK a používána ke studijním účelům.

Praha 5. 4. 2010

Tereza Bartlová

ANOTACE

Bakalářská práce „Šikana a kyberšikana ve škole a jejich psychosociální dopad na oběti“ je rozdělena do dvou bloků.

První blok pojednává o charakterizaci klasické šikany o jejích typech, iniciátorech, typech agresorů, typech obětí a o prostředí, ve kterém se šikanování uskutečňuje. Dále pojednává o fázích klasické šikany, prevenci a pomoci blízkého okolí.

Ve druhém bloku bakalářské práce se zabývám kyberšikanou, kde veřejnost seznamuji s tímto aktuálním fenoménem dneška. Zabývám se jejími typy, kdo v tomto druhu šikany útočí a kdo se stává obětí. Dále popisuji rozdělení kyberagresorů, jaké jsou dopady na oběti kyberšikany a jak lze obětem pomoci.

ANNOTATION

Thesis "bullying and cyberbullying at the school and their psychosocial impact on the victims" is divided into two blocks.

The first block deals with the characterization of the classical types of bullying on its initiator, the types of aggressors, victims and the types of environments in which the bullying takes place. The author discusses the stages of classic bullying prevention and help the surrounding area.

In the second block thesis deal with cyberbullying, which acquaint the public with the current phenomenon of today. I deal with her type, who in this kind of bullying attacks and who are victims. I describe the distribution cyberaggressors, what are the implications for victims of cyberbullying and how to help victims.

Klíčová slova:

šikanování, psychické týrání, fyzické týrání, pronásledování, ubližování, ponižování, nadřazování

Keywords:

bullying, psychological abuse, physical abuse, harassment, harm, humiliation, supre

OBSAH

0. ÚVOD.....	4
I. TEORETICKÁ ČÁST	6
1.1.OBRYSY PROBLÉMU	6
1.1.1 Pojem šikanování	6
1.1.2 Rozšíření šikany na školách.....	7
1.1.3 Zásady demokracie ve škole.....	8
1.2 ZNAKY ŠIKANY	10
1.2.1. Šikanování jako nemocné chování.....	10
1.2.1.1 Fyzická agrese a používání zbraní	10
1.2.1.2 Slovní agrese a zastrašování zbraněmi.....	11
1.2.1.3Násilnéa manipulativní příkazy.....	12
1.2.1.4 Krádeže, ničení a manipulace věcmi.....	13
1.2.2 Šikanování jako závislost.....	14
1.2.3 Šikanování jako porucha vztahů ve skupině.....	15
1.3 PROTAGONISTÉ V ŠIKANĚ.....	16
1.3.1 Agresoři a co o nich víme	16
1.3.2 Jaké jsou oběti šikany	18
1.3.3 Pedagogové versus šikana	19
1.3.4 Rodiče versus šikana	20
1.4. PŘÍČINY A PODMÍNKY ŠIKANY.....	21
1.4.1 Místa, kde dochází ve škole k šikanování	21
1.4.2 Skupinová dynamika šikanování	22
1.4.3 Kdo šikanuje.....	23
1.4.4 Kdo se stává obětí.....	24

1.4.5 Osobnost pedagoga.....	25
1.4.6 Vývoj šikany podle Dr.Michala Koláře.....	26
1.5 JAK ZASTAVIT ŠIKANU.....	27
1.5.1 Pomoc rodičů.....	27
1.5.2 Podpora třídního pedagoga.....	28
1.6 KYBERŠIKANA.....	29
1.6.1 Obrys problému.....	29
1.6.2 Podoby kyberšikany.....	30
1.7 KYBERŠIKANA A TRADIČNÍ ŠIKANA.....	31
1.7.1 Anonymita agresorů kyberšikany.....	31
1.7.2 Mění se profil útočníků a profil obětí.....	32
1.7.3 Mění se místo a čas útoků.....	33
1.7.4 Jiné chování lidí ve virtuálním světě.....	33
1.7.5 Šíře publika	34
1.8 TYPY KYBERAGRESORA.....	34
1.8.1 Pomstychtivý andílek.....	34
1.8.2 Bažící po moci.....	34
1.8.3 Sprostý holky.....	35
1.8.4 Neúmyslný kyberagresor.....	35
1.9 DOPADY KYBEŠIKANY NA OBĚTECH.....	35
1.9.1 Učitelé jsou častým cílem.....	36
1.10 BOJ S POČÍTAČOVOU ŠIKANOU.....	37
1.10.1 Pomoc rodičů.....	38
1.10.2 Pomoc školy.....	39
1.10.3 Pomoc IT specialistů.....	39
1.10.4 Zmínka o projektu Minimalizace šikany z r.2009.....	41

II. PRAKTICKÁ ČÁST	42
2.1. STUDIE	42
2.1.1 Cíle studie	42
2.2. POUŽITÁ METODA	43
2.2.1 Rozhovor se speciální pedagožkou	44
2.2.2 Rozhovor s preventistkou proti šikaně na ZŠ	46
2.2.3 Rozhovor s psycholožkou	48
2.2.4 Rozhovor s IT specialistkou	50
2.2.5 Rozhovor s policistkou z odd. informační kriminality	52
2.3 VÝSLEDNÉ HODNOCENÍ	54
2.4 SHRUTÍ	61
III. ZÁVĚR	62
IV. POUŽITÁ LITERATURA	63
V. PŘÍLOHY	65
5.1 Ukázka rozhovoru použitého v praktické části	66
5.2 Metodický plán ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy	67

OBSAH

0. ÚVOD	4
I. TEORETICKÁ ČÁST	6
1.1.OBRYSY PROBLÉMU	6
1.1.1 Pojem šikanování	6
1.1.2 Rozšíření šikany na školách.....	7
1.1.3 Zásady demokracie ve škole	8
1.2 ZNAKY ŠIKANY	10
1.2.1. Šikanování jako nemocné chování.....	10
1.2.1.1 Fyzická agrese a používání zbraní	10
1.2.1.2 Slovní agrese a zastrašování zbraněmi	11
1.2.1.3 Násilné a manipulativní příkazy.....	12
1.2.1.4 Krádeže, ničení a manipulace věcmi.....	13
1.2.2 Šikanování jako závislost	14
1.2.3 Šikanování jako porucha vztahů ve skupině	15
1.3 PROTAGONISTÉ V ŠIKANĚ	16
1.3.1 Agresoři a co o nich víme	16
1.3.2 Jaké jsou oběti šikany	18
1.3.3 Pedagogové versus šikana	19
1.3.4 Rodiče versus šikana	20
1.4. PŘÍČINY A PODMÍNKY ŠIKANY	21
1.4.1 Místa, kde dochází ve škole k šikanování	21
1.4.2 Skupinová dynamika šikanování	22
1.4.3 Kdo šikanuje.....	23
1.4.4 Kdo se stává obětí.....	24
1.4.5 Osobnost pedagoga.....	25

1.4.6 Vývoj šikany podle Dr. Michala Koláře.....	26
1.5 JAK ZASTAVIT ŠIKANU.....	27
1.5.1 Pomoc rodičů.....	27
1.5.2 Podpora třídního pedagoga.....	28
1.6 KYBERŠIKANA.....	29
1.6.1 Obrys problému.....	29
1.6.2 Podoby kyberšikany.....	30
1.7 KYBERŠIKANA A TRADIČNÍ ŠIKANA.....	31
1.7.1 Anonymita agresorů kyberšikany.....	31
1.7.2 Mění se profil útočníků a profil obětí.....	32
1.7.3 Mění se místo a čas útoků.....	33
1.7.4 Jiné chování lidí ve virtuálním světě.....	33
1.7.5 Šíře publika	34
1.8 TYPY KYBERAGRESORA.....	34
1.8.1 Pomstychtivý andílek.....	34
1.8.2 Bažící po moci.....	34
1.8.3 Sprostý holky.....	35
1.8.4 Neúmyslný kyberagresor.....	35
1.9 DOPADY KYBERŠIKANY NA OBĚTECH.....	35
1.9.1 Učitelé jsou častým cílem.....	36
1.10 BOJ S POČÍTAČOVOU ŠIKANOU.....	37
1.10.1 Pomoc rodičů.....	38
1.10.2 Pomoc školy.....	39
1.10.3 Pomoc IT specialistů.....	39
1.10.4 Zmínka o projektu Minimalizace šikany z r.2009.....	41
II. PRAKTICKÁ ČÁST	42

2.1. STUDIE	42
2.1.1 Cíle studie.....	42
2.2. POUŽITÁ METODA	43
2.2.1 Rozhovor se speciální pedagožkou.....	44
2.2.2 Rozhovor s preventistkou proti šikaně na ZŠ.....	46
2.2.3 Rozhovor s psycholožkou.....	48
2.2.4 Rozhovor s IT specialistkou.....	50
2.2.5 Rozhovor s policistkou z odd. informační kriminality.....	52
2.3 VÝSLEDNÉ HODNOCENÍ	54
2.4 SHRUTÍ	61
III. ZÁVĚR	62
IV. POUŽITÁ LITERATURA	63
V. SEZNAM PŘÍLOH	65
5.1 Ukázka rozhovoru použitého v praktické části.....	66
5.2 Metodický pokyn min.školství,mládeže a tělovýchovy.....	67

0. ÚVOD

Šikanování žáka jeho spolužáky není žádný nový jev. Dětská agresivita platí jako celosvětový problém a její prevence a řešení je ve vyspělých státech předmětem výzkumných prací týmů psychologů a speciálních pedagogů. Také u nás šikana na školách v různých podobách vždy existovala. V současné době se ale posunuje povážlivě i do období mladšího školního věku a přibývá v ní brutálnosti a bezohlednosti.

Tisíce dětí tak denně přicházejí do školy se strachem z ústrků, z posmívání a ponižování, z pomluv, nadávek, či z bití, fyzického násilí a z dalších negativních projevů i činů. Děti postižené tímto jevem se často vrací ze školy s poničenými sešity či s učebnicemi, s poškozenými školními potřebami, s potrhaným oblečením a nevěrohodně se vymlouvají svým rodičům a vymýšlejí si a zdůvodňují své modřiny, škrábance, chybějící peníze a ztracené věci.

V poslední době se stává novým fenoménem počítačová šikana neboli kyberšikana. Tato forma šikanování je mnohem agresivnějším typem útoků agresorů na oběti. Jedná se tedy o jev, který se uskutečňuje pomocí komunikační a počítačové technologie. Především přes moderní média jako je mobilní telefon a internet. Žáci na jednotlivých typech škol nosí stále při sobě mobilní telefon, takže jsou útoky kyberšikany daleko v častějším intervalu než u tradiční šikany. Útočníci své oběti tedy mohou kontaktovat neustále 24 hodin denně. Nejen přes mobilní telefon jsou oběti lehce dostupné, ale také přes různé internetové servery jako je nejrozšířenější facebook, dále internetové servery jako jsou Lidé, Přátelé, Líbím se ti a mnohé jiné. Na těchto serverech mají děti vystavěné své profily, fotky a osobní údaje, které jsou lehce zneužitelné. Také se v neposlední řadě setkáváme s nahráváním nějaké brutální situace na mobil, může se jednat i o pornografii, kde třeba spolužáci se snaží znásilnit svou spolužačku, nebo přímo před zraky svého publika z řad spolužáků činí tak zvané on-line šikanování, které dají na internet ke zhlédnutí celému národu i světu.

Nejhorší následky má obecně šikanování bezesporu na oběti. Závažnost poškození závisí na tom, jaké míry šikanování dosáhlo a zda bylo krátkodobé či dlouhodobé. Důležitá je i míra obranyschopnosti oběti. Tragické je, když dojde ke zlomení oběti, rozbití její identity a nastolení trvalého pocitu bezmoci, závislé otrocké poddajnosti a věrnosti agresorovi, která pramení ze strachu před ještě větším utrpením, které by mohlo následovat, kdyby se snad oběť nesnažila agresorovi všemi způsoby zalíbit. U kyberšikany

je důležité si uvědomit, že se děje i v České republice ikdyž jsou brutální případy známy především ze zahraničí. Tedy i v našich poměrech neustále tragických případů přibývá a je tedy potřeba se nějak proti tomuto fenoménu bránit a neustále o této problematice informovat širší veřejnost.

Cílem mé praktické části je zaměřit se na studii o problematice šikany a kyberšikany, vidět je z různých pohledů odborníků z praxí, které se tímto jevem bezprostředně zabývají. Dále se zaměřím na psychosociální dopady šikany a kyberšikany na obětech ve školním prostředí.

Vzhledem k tomu, že je problematika počítačové šikany u nás stále novinkou tak se budu v praktické části mé bakalářské práce orientovat hlavně na tento fenomén. O této problematice se dovídáme pouze z novinových článků a z internetu. Bohužel literatura o problematice kyberšikany zatím v ČR neexistuje. Informace jsou pouze k dispozici ze zahraničních pramenů. Proto se budu snažit dopátrat se k co největšímu množství informací z praxí jednotlivých odborníků. Bude mě zajímat šikana a kyberšikana z více odborných pohledů a z více úhlů této problematiky.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1.1. OBRYSY PROBLÉMU

1.1.1 Pojem šikanování

Šikanování je nebezpečně rozbujelou sociální nemocí ve společnosti. Důsledkem tohoto jevu je poškozování zdraví jednotlivce, skupin, včetně rodiny a společnosti. Je všudypřítomné a může nás doprovázet úplně celý život. Zpravidla šikanování začíná už v rodině mezi sourozenci, pokračuje ve školce a v dalších školách, v zájmových kroužcích, na vojně, v práci, v partnerských vztazích, v nemocničním zařízení, např. na psychiatriích a končí třeba i týráním seniorů v rodině nebo v domovech důchodců.

Když se rodiče dozvědí, že jejich dítě je ve školce či ve škole šikanováno, měli by tento problém vzít stejně vážně, jako když jim dětský lékař řekne, že dítě trpí nějakou nemocí. Pro dítě totiž šikana představuje velké utrpení, bolest, ponížení a úzkost. Tento jev může na dlouhou dobu podlomit jeho zdraví jak tělesné tak duševní, jeho prospěch ve škole se zhorší, jeho sebedůvěra znatelně poklesne a jeho radost ze vzdělání a dětské společnosti postupně pomine. Je třeba řadu věcí dobře promyslet, poradit se s odborníkem a zkoušet různé cesty k jeho řešení. Šikanu stejně jako nemoc můžeme zhoršit nesprávnou léčbou. Můžeme tento problém svému dítěti ještě víc zkomplikovat, když na to půjdeme se špatným řešením.

(Kolář; 2001)

Učitel by měl dbát na důslednou prevenci a to od prvního ročníku sledovat všechny náznaky skrytého násilí, vytvořit si ve své třídě pohodu a bezpečí, třídu, ve které platí právo a spravedlnost, vytvořit dětskou obec, kde silný chrání slabého, a kde vládne důvěra k autoritě a vzájemná solidarita. Učitel by měl vědět, že žádná třída, žádná škola v této době není proti šikaně imunní.

(Bourcet, Gravillonová; 2006)

1.1.2 Rozšíření šikany na školách

Existuje plynulý přechod mezi nevinným škádlením a surovým posměchem, mezi trochu hrubší legrací a vážnou brutalitou, která mrzačí lidské tělo i duši.

Šikana a to i velmi závažná, většinou zůstává před dospělými dobře a dlouho utajena, může se stát, že se na ni vůbec nepřijde. Mnohdy i učitelé, kteří tuší, že se něco v jejich třídě děje a že se někomu ubližuje, raději o věci nemluví a myslí si, že to patří k životu a že si to děti vyřídí mezi sebou samy. Navíc většina učitelů vidí v šikaně a někdy právem, své selhání, nepřiznají ji ani rodičům natož psychologům nebo ředitelství školy. Když se tedy někdo zeptá učitelů, zda se v jejich třídě vyskytuje jev šikana, většinou dostane odpověď Ne. Ředitelé zase tento problém příliš bagatelizují, aby to na ně a školu nevrhlo špatné světlo.

Přesnější zmapování šikany je mimořádně obtížné, protože většinou se jedná o skrytý jev. Skrytost šikanování je způsobena několikasupňovitými „zneviditelňujícími mimikry“ chránícími před zraky nepohodlných šťouralů. Pokročilá stadia šikany u starších dětí a mládeže jsou minimálně přístupná dosavadním výzkumným metodám. O této nemoci populace se prostě v drtivé většině neví. Zůstává skryta navzdory tomu, že její lehčí formy a počáteční stadia šikany zasahují velkou část školní populace. Zárodečné stupně šikanování zamožují většinou skupiny ve školách a výchovných zařízeních, kde se praktikuje tradiční způsob práce pedagogů. Z výzkumů a z praxí odborníků v různých typech škol vyplývá, že jsou na tom nejhůře základní, zvláštní školy a učiliště. Nejzávažnější situace ve školské oblasti je v průzkumech odhadována v ústavní výchově. Z výzkumu dále vyplývá, že před šikanou není imunní žádný typ školy. Tento „vir“ se vyskytuje i tam, kde bychom ho ani nečekali. Například bychom ho nečekali ve školce, mezi žáky 1. třídy, mezi tělesně postiženými, v křesťanské škole či na univerzitě.

(Říčan; 1995)

1.1.3 Zásady demokracie ve škole

1.1.3.1 Podpora outsiderů

Učitel má a může důsledně sledovat strategii založenou na podpoře outsiderů. Může si záměrně všimnout dětí plachých, úzkostných, nějak handicapovaných, méně sympatických, izolovaných. Může využívat každé příležitosti k tomu, aby je povzbudil, dodal jim odvahy, posílil jejich sebevědomí, ujistil je, že jsou stejně hodnotné jako ostatní, aby jim dal příležitost v něčem vyniknout, zapojit se do společné činnosti, zapadnout lépe do kolektivu.

1.1.3.2 Spravedlnost a demokracie

Hlavním úkolem při prevenci šikany je pro učitele prosazení spravedlnosti mezi dětmi. To znamená především ochranu slabších před silnějšími, ať už jde o ty, kteří mají silnější svaly, vyšší inteligenci, plnější peněženku, nebo o ty, kdo jsou ve většině, která utlačuje menšinu. Učitel se tak stává pro děti osobou, již důvěřují a na koho spoléhají.

Zvýšení, respektive obnovení autority učitele a školy jako celku je nezbytnou podmínkou toho, aby škola řádně plnila své poslání a samozřejmě i toho, aby se vypořádala se šikanou. Současně by měl učitel učit děti demokracii (viz. uvedeno níže).

Dětem vštěpujeme základní hodnoty, na nichž naše společnost stojí (úcta ke každé lidské bytosti, solidarita, soucit, obětavost atd.) Základem mravní výchovy je ovšem osobní příklad učitelů, kteří význam uvedených hodnot žákům prakticky předvádějí tím, jak se k nim chovají.

Hlavní zásady demokracie ve škole

1. Ptát se dětí na jejich názory a přání (vysvětlovat, co jde a co nejde, každý nesouhlas vítat jako příležitost k tomu předvést toleranci k odlišným názorům).
2. Dávat dětské skupině možnost volby (kam se půjde na procházku, která pohádka se bude číst apod.).
3. Pěstovat žákovskou samosprávu (v rámci školy i jednotlivých tříd).
4. Otevřeně informovat rodiče o problémech školy i o nepříjemných událostech, o chybách, ke kterým došlo).
5. Umožňovat rodičům co nejčastěji přístup do školy (tzv. politika otevřených dveří).
6. Podněcovat aktivitu rodičovské organizace na škole.

1.1.3.3 Spolupráce mezi dětmi

Dobrou prevencí šikany je co nejširší uplatňování kooperace mezi dětmi při všech činnostech, které k ní dávají příležitost. Základní myšlenka je velmi prostá: vytvářením kooperačních týmů podporovat zapojení outsiderů do skupinových aktivit, dát jim příležitost být platnými členy týmů a tak jim pomoci získat respekt třídy i vyšší sebeúctu. Mezi žáky, kteří se zúčastní kooperativní výuky, se při dobrém vedení ze strany učitele vytvářejí pozitivní vztahy citového příklonu a vzájemného porozumění, oslabují se nebo překonávají předsudky.(Informatorium; 2005)

Týmy ovšem nevznikají náhodně, jejich sestavování je jedním z nejdůležitějších úkolů učitele. Všechny týmy mají být maximálně rovnocenné.

Nejdůležitější je, jak budou začleněny do týmu děti, o kterých se nedávno zjistilo, že šikanovaly a byly šikánovány. Není dobré, aspoň zpočátku, začlenit do jednoho týmu více agresorů, stejně jako agresora a oběť. Agresor má být v týmu dětí, které nemá šanci

šikanovat. Později je možno zařadit agresora a oběť do téhož týmu, ovšem spolu s dětmi, které nepřipustí, aby bylo oběti jakkoli ublíženo. Učitel samozřejmě pozoruje, co se děje v jednotlivých týmech, často vyvolá některé dítě a vyzve je, aby řeklo co se jeho týmu nejlépe podařilo a na co se teď zaměřuje atd.

Pokud má nějaký tým problémy, pokusí se mu pomoci, nebo jej rozpustí a sestaví týmy jinak.

Také dozor dospělých nad žáky je jednoduchým, ale účinným preventivním prostředkem proti šikaně. Čím více pedagogů nebo jiných dospělých je na chodbách během přestávek, v jídelně apod., tím méně příležitostí mají agresori k šikaně.

(Erb; 2000)

1.2 ZNAKY ŠIKANY

Rozdělení šikany podle typů

1.2.1. Šikanování jako nemocné chování

Jeden nebo více žáků úmyslně a opakovaně zotročuje a týrá spolužáka či spolužáky většinou s agresí a manipulací.

1.2.1.1 Fyzická agrese a používání zbraní

- Oběť je agresory škrcena kabelem, šálou, provazem, páskem a to až do ztráty vědomí a strangulační rýhy do krku, nebo jen do zmodrání obličeje a dušení.
- Oběť je agresory věšena na lustr a to až do ztráty vědomí a strangulační

rýhy na krku.

- Agresoři oběti svážou ruce, navléknou jí na hlavu igelitový pytlík a zlomyslně pozorují jak se oběť zmítá.
- Agresoři se zcela vážně pokoušejí oběť vyhodit z okna, shodit z mostu atd.
- Oběť bodnou nožem do hýždě, říznou nožem do nohy, naříznou jí ušní boltec žiletkou.
- Oběť je vysvlečena do naha a bita důtkami, případně vysmívána. Agresor ji zalehne a křičí na ni sexuální vulgarismy.
- Oběť je mlácena kabelem, speciálním obuškem, tyčí, páskem přes záda, paty apod.
- Agresoři střílejí vzduchovou pistolí broky do různých částí těla oběti hýždí, zad atd.
- Oběť je vystavena hromadnému kopání. (př. Pojd'te si zadarmo kopnout.)
- Na oběť je položena deska lavice a na desku si stoupne co největší počet agresorů.

1.2.1.2 Slovní agrese a zastrašování zbraněmi

- Oběti je vyhrožováno zabitím.
- Oběti je vyhrožováno nepřímou, anonymně, např. psaní anonymních dopisů nebo vyhrožování po telefonu.

- Agresoři se vysmívají handicapu nebo slabosti oběti.
- Agresoři urážejí rodiče oběti.
- Oběť je zastrašována zbraněmi: skutečnou pistolí, plynovou pistolí, basebalovou pálkou, pendrekem, vystřelovacím nožem – motýlkem, břitvou, plynovým sprejem.
- Agresoři se vysmívají chybám či neúspěchu oběti.
- Vysmívají se trápení oběti.
- Mají ironické poznámky, zesměšňují oběť, vtipkují na úkor oběti.
- Agresoři vyhrožují oběti mučením.

1.2.1.3 Násilné a manipulativní příkazy

- Oběť je agresor donucena pít moč, limonádu, do které bylo naplíváno nebo jíst z podlahy.
- Je donucena čistit a leštit agresorům boty.
- Oběť je donucena klečat před agresory a prosit je o milost.
- Je donucována agresory mýt záchody, uklízet za agresory.
- Je donucována opakovat ponižující výroky, nacistické pozdravy a hesla.
- Oběti je agresory přikázáno chodit všude poslední a je jí zakázáno bavit se s kamarády.

- Je donucována platit a nosit agresorům svačinky, dávat cigarety, nosit fotografie známých zpěváků atd.
- Je donucována agresory půjčovat peníze, platit výkupné a to do značné částky.
- Je donucena pracovat v dílně a na pracovišti za agresora.
- Je donucována dělat „ metro „ (lézt pod lavicemi a hlasit stanice metra).

1.2.1.4 Krádeže, ničení a manipulace s věcmi

- Agresoři berou oběti peníze a zabavují jí kapesné.
- Přivlastňují si nejrůznější věci oběti (plné penály, kalkulačky, mobily, hodinky atd.).
- Trhají a ničí, případně oběti ukradnou učebnice, sešity, kreslí na ně fašistické symboly, lámou oběti tužky, pera atd.
- Trhají a ničí oběti oblečení (např. propalují je cigaretami, rozříznutí drahé bundy apod.)
- Oběť je agresory donucena např. půjčit svačinu, agresoři oběti ji poplivají).
- Agresoři ukradnou, popřípadě schovají oběti legitimace (na MHD, na vlak), lístky na oběd, peněženku s penězi, boty, aktovku atd.
- Plivají oběti do bot, nalijí do bot vodu.

Situace na našich základních školách není vůbec růžová. Výrazně lepší není také na učilištích a to zvláště na těch náborových a dalších školských zařízení a ani na dalších typech středních škol.

Brutální způsoby šikanování se absolutně dotknou každého a nikdo nebude mít problém s jejich označením.

„Pedagogové se nesmějí nechat zmást a přijmout vnější zdání, že si oběť za všechno může sama. To, že někdo je „slabý“ není žádná vina. Rozhodně nikdo nemá právo fyzicky ani psychicky týrat druhého člověka.“

(Kolář, M.; 1997, s. 26)

1.2.2 Šikanování jako závislost

Další rozměr, který je důležitý pro praxi, je již vnějšimu pohledu nepřístupný.

Jde o vzájemnou vazbu mezi obětí a agresorem. Terén tohoto nesvobodného a nesymetrického vztahu je určen tzv. lidskou strategií atj.: ***zakrýt vlastní strach a zároveň využít strachu toho druhého.***

Tento princip diktuje rozdělení žáků ve skupině na „silné“ a „slabé“. Jedni skryjí svůj strach a reagují na něho tím, že ho vyvolají v těch druhých. Řečeno jinak předvedou své přednosti, jimiž zakryjí své slabosti. A na ty slabé, kteří jsou strachem omezeni, ukážou všechny slabosti, které chtěli zakrýt.

Od počátečního rozdělení této skupiny žáků na slabé a silné vzniká mezi nimi oboustranná a trvalá vazba. Navzájem se totiž potřebují. Odejde-li nebo je vyloučen ze školy vůdce, který vládne potom je okamžitě nahrazen „slabými“ zase představitel „silných“.

Při pokročilých stadiích šikany se běžné hraní a experimentování se strachem stane závislostí mezi obětí a agresorem.

Pro agresora se stane lékem proti strachu ovládnutí, znásilňování a lámání vůle oběti. Přináší mu to pocit absolutní moci a pocit nadřazenosti a pak si připadá jako **král**. Z pozice nadčlověka tak vychutnává strach oběti jako v jiném světě a tato slast, kterou nedokáže ani pojmenovat, ho začne dřív nebo později ovládat.

Stále více svou obětí potřebuje a je nutkán ke zdokonalování a stupňování utrpení oběti a je už na ní závislý.

U oběti stupňování agresorovy brutality vede nezřídka k prolomení křehké obrany vůči tělesné a psychické bolesti. Zpravidla to v ní rozpoutá sebezničující síly, které jdou přímo na ruku mučitelů. Následkem pak může být až extrémní forma závislosti a to identifikace oběti s agresorem. Projevuje se to tak, že obětí považuje agresora za svého kamaráda a obdivuje ho. Poslouchá ho na slovo a odezírá, co má udělat.

Vztah oběti a agresora jde porovnat ke vztahu dvou boxerů v ringu, kde má jeden velkou převahu nad druhým. Ten slabší, kterému už dochází síly, se pokouší zaklesnout do agresivnějšího soka, obejmout ho, být mu co nejbližší, protože tak mu pak nehrozí, že jej agresor přímým úderem srazí k zemi.

1.2.3 Šikanování jako porucha vztahů ve skupině

V podstatě jde o to, že šikanování není nikdy pouze záležitostí jednotlivce nebo jen agresora a oběti. Děje se v kontextu vztahu nějaké skupiny. V tomto smyslu je tento jev vždy těžkou poruchou vztahů skupiny, která podlehlá nějakému „virovému“ onemocnění.

Nákaza vztahů při šikaně má svoji vnitřní dynamiku a svůj zákonitý vývoj.

Kdo neporozumí mechanismu proměny zdravé skupiny v nemocnou, ten nemůže léčit šikanu.

Jsou to všechny školní skupiny dětí, mládeže, ale také sourozenci rodině, nájemníci domu, vězni ve věznici, vojáci základní služby atd. Mnoho společného má se šikanováním

situace v rodině, kdy jeden z manželů ostrakizuje se spojením s dítětem toho druhého, oslabeného partnera.

V situacích, kdy dochází k týrání v rámci vztahů nadřízenosti a podřízenosti nebo závislosti, mluví se pracovně o zneužívání moci. Může jít zpravidla o týrání žáka učitelem, vojáka základní služby důstojníkem, dítěte rodičem, učitele ředitelem.

Komplikovanější situace nastane při uplatnění tohoto kritéria u šikanování pedagogů žáky. Zde se nejedná o pravou šikanu, ale prevence a její metody zde nebyly užitečně uplatněny.

Základní cesta nápravy a prevence musí mít systémovou povahu. Terapie musí směřovat k léčbě celé skupiny a jejich vztahů ke společnosti a okolnímu světu.

(Kolář, 2001)

1.3 PROTAGONISTÉ V ŠIKANĚ

1.3.1 Agresoři a co o nich víme

Můžeme předpokládat, že sklony k šikanování nejsou jen krátkodobé, ale mají určité trvání a jsou stabilní v čase.

Pokud jde o jejich fyzickou stránku, jde většinou o nadprůměrně tělesně zdatné jedince, obratné a silné, zvláště pokud jde o chlapce. Pravidlo to ale není vždycky. Bezohlednost a krutost spojená s inteligencí může vyvážit nedostatek tělesné síly. Agresor může pro své přesvědčení získat klidně i celou skupinu, proti které je oběť vlastně bezmocná. Může dokonce i jen šikanu vymyslet a zorganizovat, aniž se sám oběti dotkl.

Velká většina tělesně zdatných dětí ale bývá neagresivní, tak je nemožné prisuzovat jen tělesně silným jedincům sklony k šikanování.

Pokud jde o duševní vlastnosti, je třeba vyvrátit omyl, že agresor si kompenzuje šikanou nějaký svůj mindrák, že je tvrdý navenek jenom proto, že trpí pocity méněcennosti, že se cítí nešťastný nebo závidí druhým jejich úspěchy. Lze mu pomoci jestliže porozumíme právě této nebo další skryté jeho bolesti? Ne. Výzkumy prováděné

odborníky opakovaně prokázaly, že má agresor v průměru sice horší prospěch než ostatní děti, ale nebývá to však příčinou jeho násilnických sklonů.

Šikany se dopouštějí právě sebejistí, neúzkostní chlapci a děvčata bez těch problémů, o kterých jsem se již výše zmínila, a které bychom rádi u nich našli.

Pro šikanující děti je dominantní touha někoho ovládat, manipulovat a bezohledně se prosazovat. Jsou snadno urážlivé, mají sklon vidět agresi proti sobě tam, kde žádná agrese není. Radostí je pro ně někomu druhému ubližovat. Zde se dá mluvit o sadistických sklonech.

Je důležité vědět, že agresivita je obvykle spojena se sklonem překračovat jiná pravidla, nerespektovat soukromé vlastnictví a podvádět, ničit věci pro zábavu a se zlomyslností. Zda se bude malý agresor provinovat spíše násilím nebo podváděním, rozhoduje většinou příležitost, inteligence a tělesná síla.

Použije jakýchkoli výmluv, aby dosáhl svého a bude často velmi obratně spojovat lež s pravdou. Svědomí je u těchto jedinců převážně zakrnělé.

Agresivita se vytváří již v předškolním věku, podle některých autorů dokonce již v prvních letech života. Určitou roli zde hrají také temperamentové dispozice, zejména impulzivita a vznětlivost a menší citlivost k možným následkům jednání. Nejvíce však dítě poškodí nedostatek vřelého vztahu ve výchově rodičů, citový chlad, ponižování, lhostejnost, nepřátelství, prudké výbuchy negativních citů nebo nenávist. Často k tomu přistupuje fyzické či psychické násilí: kruté tělesné tresty, bití, nadávky, ponižování. Rozhodující je také tolerance k násilí, jehož se dítě dopouští vůči svým vrstevníkům na hřišti nebo ve školce. Přímá podpora a pochvala za násilné chování ze strany rodičů, v němž rodiče vidí normální prostředek k dosahování cílů, při jednání s druhými lidmi mimo rodinu může být dalším nástrojem pro sklony k šikanování.

Podle názorů dnešních pedagogů, pochází řada dětských agresorů z rodin nové podnikatelské „elity“. Tyto děti mívají úspěšné rodiče a rychle zbohatlé, kteří se kvůli jejich práci dětem vůbec nevěnují, ale rozmazlují je vysokým kapesným.

(Říčan; 1995)

1.3.2 Jaké jsou oběti šikany

Nejdůležitější poznatek je, že oběti šikany se může stát pravděpodobně kdokoli. Šikana hrozí například dítěti, které přijde jako nové do už sehraného třídního kolektivu. Dítě se může stát předmětem nepřátelství také pro jeho nějakou přednost. Může to být dítě přemýšlivé, pro svou povahu neschopné se nějak bránit, s velmi dobrým vztahem k některému učiteli atd. (Erb, 2000)

Nejčastěji se stávají děti terčem tohoto jevu pro nějaký jejich handicap. Podobně jako u agresorů bývá totiž toto ohrožení dlouhodobé. Dítě trpí celé měsíce nebo i léta, a to i když změní prostředí například přestěhováním celé jeho rodiny do jiného města atd. v novém prostředí si je šikana znovu najde.

Nejlogičtější riziko spočívá v tělesné slabosti a neobratnosti oběti při fyzickém konfliktu, v jeho neschopnosti se porvat a ubránit se napadení.

Téměř každý člověk se něčím od jiných liší a lze si to vzít za záminku agresorů pro šikanu. Pokud ovšem ta odlišnost svého nositele přímo odlučuje v očích svých vrstevníků, jak to už bývá u vzhledových vad, je velké nebezpečí, že se stane dítě outsiderem. Takový je vůči šikaně ohrožen a téměř bezbranný.

Patří sem nedostatek půvabu, krásy, případně může to být odpudivý vzhled nebo projev, který z dítěte dělá terčem nepřátelství. Pohrdání skupiny vedoucí k šikaně může postihnout dítě, když je ze sociálně slabé rodiny. Jeho rodiče nemají na drahé a módní oblečení, které je pro vrstevníky tak důležité.

Důležitým faktorem je i rasová odlišnost především barva pleti. Zde jde o rasově motivovanou šikanu.

Jde-li o psychické vlastnosti tak oběť šikany je většinou tichá, citlivá a plachá. Na běžné škádlení ustoupí a stáhne se. Má nízké sebevědomí, považuje se za hloupou a pro ostatní nezajímavou, submisivně se podřizuje. Těžko se prosazuje před vrstevníky. Oběť se stává většinou dítě, které se ukáže jako velmi slabé a citlivé k běžnému posměchu, jehož chování snadno ztratí sebekontrolu je-li šikanováno, poskytuje přihlížejícím pro ně zábavnou podívanou.

Zvýšenou citlivostí a bázlivou opatrností se tyto děti vyznačují často už od raného dětství. Tyto vlastnosti mají vrozený temperamentový základ, který souvisí i s tím, že mají poměrně blízký vztah ke svým matkám. Oběť se stává snadno outsider třídy, dítě, které je

osamělé, bez kamarádů, které není schopno se přidružit, podělit se o svou hračku, neschopné nějak zaujmout a poskytnout citovou odezvu. Bývá to dítě s protivným chováním, neschopné vzbudit si sympatie dětí i dospělých. (Pöthe; 1996)

Oběti se také vyhýbají rvavým sportům jako je hokej, fotbal. Mají k těmto sportům odmítavý postoj, i když by právě jim prospělo se v těchto sportech aspoň trochu otrkat.

Určitá část obětí šikany provokuje agresi svým útočným chováním, kterým dráždí ostatní děti. Jde o slovní, popřípadě i fyzické dorážení na ostatní, kteří mohou být i fyzicky zdatnější nebo starší.

Zvláštní skupinu také tvoří oběti, které jsou současně i agresory. Zúčastňují se ve skupině i šikanování jiných. Tyto děti jsou po zjištění neoblíbené v kolektivu.

Těmto dětem nechyběla v raném dětství rodičovská láska a něha. Pro matčinu přehnanou úzkostnost nebyly dostatečně vedeny k samostatnosti a nenaučily se jak se prosadit v dětském světě. To se ovšem dá do velké míry později napravit.

Cesta za odhalením pravdy o šikanování je labyrintem začínající u oběti. Jenže oběť nám nedokáže zásadněji pomoci především proto, že se jí těžko o tomto hrůzném zážitku mluví. Hrozí jí ztráta posledních zbytků sebeúcty a rozbití osobní integrity. Pokud oběť prozradí agresora, prožívá pocity viny, silnou úzkost a výčitky, neboť přejímá agresorovo překroucené posouzení situace i sebe samé.

(Říčan; 1995)

1.3.3 Pedagogové versus šikana

Názory mnohých odborníků - nepedagogů, například psychiatrů, psychologů, kriminalistů atd. jsou zatíženy mýty, bagatelizací, neznalostí, a to jak o povaze, závažnosti, rozšířenosti šikanování také i o možnostech jeho odhalení a nápravy.

Z tohoto vyplývá celá situace. Pedagogové se dovídají o šikaně pouze ojediněle, a to většinou, když se samovolně provalí nějaká její extrémní forma.

Projeví - li se ve škole šikanování, o kterém se doví i širší veřejnost a dokonce může jít i k její medializaci, začne tzv. destruktivní hra, ve které jde o nalezení viníka, který to všechno zapříčinil. Obětním beránkem se ve škole většinou stane třídní učitel nebo i ředitel školy.

Při svalování veškeré viny na třídního učitele, jsou nejčastější kritiky takové, že kdyby měl třídní učitel ve třídě dobrou kázeň, tak by se nic takového nemohlo stát. Toto veliké zjednodušení obviňováním třídního učitele zde není na tom správném místě.

U ředitele zjištění šikany v jeho škole vyplyne samovolně. Může si začít klást otázku, že se událo něco takového na jeho škole, a že on tomu nemohl nějak zabránit a tudíž ve vlastním posouzení, ale i v předsudcích jiných lidí je neschopný a nezpůsobilý vykonávat činnost ředitele. Nezbude mu nic jiného než třeba odejít dobrovolně ze své funkce.

Když ředitel školy někdy správně vyřeší šikanu, bývá často napaden z jiné strany, většinou ze strany vlivných ochránců agresorů.

V různorodém pedagogickém terénu se ověřilo, že proti šikanování na školách a ve školských zařízeních se dá úspěšně bojovat. Přesněji řečeno, formální skupiny je možné efektivně léčit ve všech stádiích onemocnění a to nejdůležitější je, lze posílit jejich imunitu a z velké části nákaze předcházet šikanování.

1.3.4 Rodiče versus šikana

Stejně jako velká většina veřejnosti rodiče školních dětí vědí o šikaně málo a také ji podceňují.

Neinformuje-li je o problému škola a nevyzývá je ke spolupráci, prostě o tomto možném problému neuvažují a nemyslí na to, že by se klidně mohl týkat i jejich dětí.

Rodiče agresorů se zpravidla vůbec nedovědí, že jejich ratolest šikanuje jiné děti, protože se tím doma jistě hned nepochlubí. Vůči škole bývají arogantní, na obhajobu svého dítěte udělají cokoli, o čem si myslí, že by mohlo na školu zapůsobit. Tímto chováním se vlastně i rodiče stávají účastníky šikany.

Rodiče obětí se o šikanování dovědí častěji než rodiče agresorů, protože jejich děti se jim většinou s jejich trápením svěří nebo jsou příznaky šikany na jejich dítěti tak zřejmé, že je to samo napadne. Děti rodiče často prosí, aby do problému nezasahovali a aby škole nic neřikali. Zpravidla na to nevěřicně reagují, že učitelé jsou schopni a ochotni účinně zasáhnout na ochranu jejich dětí nebo se dokonce bojí, že svou stížností školu pohněvají. Domnívají se také, že šikana patří k dětství a každý se s ní musí nějak poprat. Ve své bezradnosti mohou rodiče dítě obvinít, že si za to může samo a žádat od něho, když to není příliš realistické, aby si to dítě vyřídilo samo. Pokud je to nad jeho síly tak se v dítěti jenom víc prohlubuje jeho nedostatečnost a navíc v problému zůstává nadále samo.

(Erb; 2000)

1.4 PŘÍČINY A PODMÍNKY ŠIKANOVÁNÍ

Samotná porucha morálního a duchovního vývoje nemusí vést vždy automaticky k týrání druhých. Šikanování se jako konkrétní forma nespolečenského chování projeví tehdy, jestliže je zde souhra řady příčin a podmínek v oblasti dědičnosti mozku a výchovného prostředí.

(Kolář; 2001)

Pod příčiny šikanování se velice často zahrnují jak osobní rysy agresorů a obětí, ale také nejružnější podmínky týkající se jednak okolního prostředí, ve kterém se škola nachází nebo prostředí, které je přímo uvnitř školy. Podhoubí šikany spočívá i v lhostejnosti okolí, sociální atmosféře nebo v některých ideologiích.

1.4.1 Místa, kde dochází ve škole k šikanování

K šikanování dochází jak cestou do školy tak i před školou, ve škole a cestou ze školy. V budově školy k němu dochází před začátkem první vyučovací hodiny, o přestávkách dokonce i v průběhu vyučování. Místa ve škole, která vedou nejčastěji

k šikanování jsou toalety, šatny tříd, skrytá zákoutí na chodbách, kam nedohlédne oko učitele, který vykonává dozor na chodbách, školení pozemek a jídelna.

Mnoho závažných projevů šikany je skryto před zraky dospělých, protože si agresori vybírají místa pro trýznění svých obětí, která jsou co nejvíce mimo dosah učitelů nebo místa, na kterých je velký shluk dětí a ve kterých se služba vykonávající dozor těžko zorientuje. Z výpovědí žáků vyplývá, že místa, která nejsou úplně bezpečná jsou školní jídelna, školní hřiště, chodby a prostor před školou.

(Bendl, 2003)

1.4.2 Skupinová dynamika šikanování

Mechanismus změny zdravé skupiny ve skupinu nemocnou, proměny pohodově se vyvíjejícího žáka ve zlomeného, proměny normálního slušného žáka v brutálního agresora, na agresorovi závislého člověka, je velmi složitý a pro nezasvěceného až nepochopitelný proces.

Lidé z hlediska určité role tuto změnu vůbec nejsou schopni připustit a kategoricky ji odmítají. Například rodiče agresorů zásadně popírají, že by jejich dítě bylo schopno mučit a týrat spolužáka a libovat si v tom.

Jaká síla tedy zde působí? Podle odborníků zde působí síly, kterým se říká souhrnně **skupinová dynamika**.

Jde o síly vznikající ve vztazích mezi žáky v jejich skupinovém životě. Skupinová dynamika je přítomna tedy v každé skupině jejíž potenciál vlivu na změnu jednotlivce i celé skupiny může sloužit k dobru nebo být zneužita. Je velkou chybou, že naši pedagogové neumějí často cíleně pracovat se skupinovou dynamikou a budovat pedagogické komunity. Důsledkem je oddělení skrytého života žáků a oficiálního světa pedagogů.

V případě šikanování je vlivu skupinové dynamiky agresory nereflektovaně a nevědomě užito k destrukci svobody a vzájemných pozitivních vztahů ve skupině.

Iniciátoři šikanování používají od samého počátku zvrácení skupinové dynamiky ve svůj prospěch. Jde o násilnou indoktrinaci, což je kombinace metod psychické manipulace

a vymývání mozku, které nabývají až charakteru hypnózy. Tato kombinace skrytých a zjevných metod k získání moci má drtivou sílu. Jestliže nepomůže odborník zvenčí nebo pedagog vede často a rychle ke zlomení samostatného myšlení a jakéhokoliv odporu ostatních žáků. Dochází zákonitě k nastolení pokročilé etapy destrukce života ve skupině, přijetí norem šikanování většinou téměř všemi členy skupiny. (Kolář; 2001)

1.4.3. Kdo šikanuje

Iniciátoři neboli agresori jsou vždy ti „silní“ v dané skupinové konstelaci. Jsou to ti žáci, kteří umí svůj strach před druhými dobře maskovat a zneužívat strachu druhých. (Day; 1994)

Typy agresorů v šikanování

1. typ

Primitivní, hrubý, impulsivní, s kázeňskými problémy a se silným energetickým přetlakem, mívají narušený vztah k autoritě, někdy jsou zapojeni do gangů, které páchají trestnou činností.

Vnější forma šikany:

Šikanuje tvrdě, nelítostně, masivně, vyžaduje absolutní poslušnost, používá cíleně šikanování k zastrašování ostatních.

Specifika rodinné anamnézy

Častý výskyt brutality a agrese rodičů. Agresori ho jakoby napodobují a vrací násilí.

2. typ

Kultivovaný, slušný, uzavřený, narcisticky šlechtěný, zvýšeně úzkostný, někdy i se sadistickými sklony v sexuálním smyslu.

Vnější forma šikany

Násilí a mučení se děje spíše ve skrytu bez přítomnosti svědků. Jeho počínání je cílené a rafinované.

Specifika rodinné anamnézy

Časté uplatňování někdy až vojenského drilu bez lásky, uplatňování náročného a důsledného přístupu.

3. typ

Optimistický, srandista, dobrodružný, výmluvný, značně sebevědomý, oblíbený a vlivný.

Vnější forma šikany

Šikanuje pro pobavení ostatních a sebe sama. Snaha vypíchnout humorné stránky.

Specifika rodinné anamnézy

V obecnější rovině je přítomna citová subdeprivace a absence mravních a duchovních hodnot v rodině.

(Kolář; 1997)

1.4.4 Kdo se stává obětí

Téměř každá skupina si najde nějakou tu menší oběť. Někdy není důležité, jaká oběť vlastně je, její výběr je naprosto náhodilý. Obětí se při troše smůle může stát kterýkoliv člověk.

Na školách existují typické oběti, které jsou opakovaně týrané. V žádném případě to nejsou žádní defektní jedinci. Jsou to pouze ti nejslabší ze slabých. Neumějí vůbec skrývat strach a využívat ho ve strachu druhých.

Nejsilnějším a nejviditelnějším magnetem chronicky šikanovaných je jejich viditelná bojácnost a v důsledku jejich předcházejících zkušeností z vymývání mozku bývá vystupňována do krajnosti. Důležitá je i jejich vrozená slabá reaktivita ve stresových situacích. Ve střetech s agresory ztrácejí hlavu, propadají panice, malomyslnosti, výčitkám svědomí, hrůze a přísné sebekritice.

Žáci, kteří přitahují násilí, nemusí být vždy fyzicky slabí jedinci, nemusí mít ani žádný handicap. Bývají ale zpravidla méně zdatní než agresoři.

(Webster – Doyle; 2002)

Těžkosti při typizaci obětí

Pro praktické potřeby prevence má význam vědět něco o typech obětí.

Existují typy:

1. oběti slabé s psychickým a tělesným handicapem
2. oběti silné a nahodilé
3. oběti deviantní a nekonformní

Rozlišujeme dále oběti, které nemají žádného kamaráda a jsou naprosto izolované, oběti, které mají minimálně jeden pozitivní opětovaný vztah atd.

Oběti mohou být velmi slušní žáci s velmi dobrým prospěchem, ale mohou se z nich také stát vyhlášení darebáci a provokatéři. Rozpletení problému a určit kdo koho napadl, kdo koho týral je v tomto případě obtížné.

Stává se také, že oběť je zároveň agresorem. I v těch nejobtížnějších situacích se musí pedagog držet jasných pravidel, že žádný žák nesmí být týrán!

(Pöthe; 1996)

1.4.5 Osobnost pedagoga

U pedagoga při ovlivňování skupiny a jednotlivců je nejdůležitější jeho osobnost. Ta by měla být v pořádku, protože musí sám sobě rozumět a znát své možnosti. Pedagog potřebuje umět reflektovat sám sebe i svůj vztah k žákům. Pokud tomu tak není, potom na svých svěřencích a celé skupině páchá škody. Nedostatků, které jsou závažné může být celá řada. Od morální nezralosti, absence nadání pro pedagogickou práci až po výraznou patologii. Silné důsledky vzhledem k šikanování mají nedostatky v oblasti mravnosti a motivace žáků. (Kolář; 2001)

1.4.6 Vývoj šikany podle Dr. Michala Koláře

Dr. Michal Kolář rozděluje vývoj šikany ve třídě a ve skupině do pěti možných stupňů.

1. stupeň

Jedná se o etapu vzniku počátků šikany. Stačí jen, aby se ve třídě objevily méně oblíbené děti. Stačí, aby pedagog častěji vytýkal žákům jejich slabiny, neschopnost, snižoval jeho autoritu, slovně se dotýkal nevhodně jeho osoby.

Takové děti se okamžitě dostanou na chvost skupiny a začnou první zkoušet, sice mírné, převážně psychické formy násilí. Jsou to různé legrácky, pomluvy, intriky. Ostatní se s ním nebaví, odstrkují jej, povyšují se nad ním a především se baví na jeho účet. Takové dítě ať chce či nechce začíná přijímat roli utlačovaného, odstrkovaného, nedokáže se účinně bránit.

Tento první stupeň je velice těžko pozorovatelný. Pedagog by měl mít pro tyto projevy cit a měl by umět rozlišit skutečný vtip od zlého úmyslu.

Rodiče se většinou o těchto projevech nedozví, mohou však vyzorovat, že se mění chování dítěte.

2. stupeň

Je charakteristický tím, že psychický nátlak přerůstá ve fyzickou agresi, přitvrzuje se manipulace s obětí. Agresor v této etapě vstřebává zážitek jak chutná moc, jaké uspokojení mu přináší to, když někoho bije, týrá, ponižuje. Nereaguje-li v tomto stádiu pozitivní jádro skupiny, třídy, neexistují-li kamarádské vztahy, záporný vztah k násilí, pozitivní morální vlastnosti, pak dochází k prolomení posledních morálních zábran a rozjíždí se šikana ve větším rozsahu

3. stupeň

Je prakticky rozhodující. Existuje stále možnost vzniku silné pozitivní skupiny, která by oslabila vliv tvořícího úderného jádra. Pokud tato silná pozitivní skupina nezasáhne, pak tažení tyranů přechází do dalších fází. K agresorům se přidávají další jednotlivci. Cílem tohoto úderného jádra budou stále ti nejslabší, ti nejnižší postavení.

4. stupeň

Šikana se rozjíždí v plném rozsahu. Působení agresorů je tak silné, že jejich normy přejímá celá skupina. Klást odpor v této fázi se již nedá. I mírní a ukáznění žáci se začínají chovat krutě, aktivně se zúčastňují týrání spolužáka.

I oni prožívají pocit uspokojení z ponížení, bolesti a útrap toho druhého, slabšího. Dělají to proto, aby oni sami se nestali tím týraným.

Vliv pedagogů na chování takové třídy je minimální, případně zprostředkovaný přes vůdce šikany ve skupině.

5. stupeň

Zpravidla se na základní škole nestačí vytvořit, je to spíše záležitost věznic, výchovných ústavů, případně středních škol. Jeho charakteristickým znakem je to, že agresori jsou chápáni a uznáváni jako „vůdci, kingové, velkoknížata, ministři“ apod.

Oběti jsou vnímány jako „podlidi, nevolníci, otroci, poddaní“ atd. Vůdce tyranů zaujímá vedoucí místo, rozhoduje o všem, co se ve skupině děje. Nejhorší je, jestliže je tímto vůdcem žák s výborným prospěchem, ochotně pomáhajícím pedagogovi, žák mající podporu třídního učitele, protože „on přece všechno spolehlivě zařídí“.

Oběť v tomto stadiu utíká do nemoci, má mnoho absencí, často i neomluvených hodin, vyhýbá se škole a v nejhorším případě končí psychickým zhroucením nebo pokusem o sebevraždu.

< [www.poradenskecentrum.cz / sikana.html](http://www.poradenskecentrum.cz/sikana.html) > citováno dne 12.12. 2009

1.5 JAK ZASTAVIT ŠIKANU

1.5.1 Pomoc rodičů

Psychiatrička Jana Drtinová zdůrazňuje, že šikanu je třeba podchytit v jejím počátečním stadiu, kdy je ještě naděje, že oběť bude ochotna mluvit o tom, co se stalo. Šikanované dítě je bez pomoci rodičů bezbranné. Rodiče by měli předně svým ratolestem věřit a začít už při prvním skrytém signálu

naznačující šikanu. Tím často bývá, když se dítě začne bát chodit do školy, tvrdí, že ho bolí hlava nebo břicho, popřípadě má horečku. Dává tak rodičům důležitý signál, ale oni ho však neslyší a myslí si, že si dítě vymýšlí. Někdy děti žádají o vyšší kapesné nebo si opakovaně neplatí obědy, protože jsou jinými obírány o peníze. Když rodiče výraznou změnu v chování zaregistrují, měli by se potomka přímo zeptat, zda mu někdo neublíží.

Rodič by měl vždy šikanu s dítětem probrat a pečlivě si zapsat co, kdo, kdy a kde a jak udělal a pak jít za učitelem, ke kterému má dítě možnou důvěru nebo jít rovnou za ředitelem školy. Měl by školu kategoricky požádat, aby šikaně zamezila a upozornit učitelé na to, že je sám rozhodnut k tomuto cíli použít všech prostředků.

O nejvhodnějších krocích by se měl rodič poradit s odborníkem a v krajním případě by se měl obrátit i na policii. (Bourcet, Gravillonová; 2006)

1.5.2 Podpora třídního pedagoga

Obnovení nebo zvýšení autority učitele a celkově i školy je nezbytnou podmínkou toho, aby se škola vypořádala se šikanou a plnila řádně své poslání.

Děti na prvním stupni mají jen jednoho učitele a proto je velmi důležité, aby s nimi šel pokud je to možné od prvního ročníku do pátého ročníku. Jen dlouhodobá spolupráce učitele mu umožní své žáky dobře poznat a poskytne dětem pocit bezpečí a zároveň bude ta osoba, ke které budou žáci cítit autoritu, které budou důvěřovat a na kterou se budou spoléhat.

Žáky na druhém stupni základní školy vyučuje více učitelů. Pro třídního učitele je důležitější, aby měl co největší podíl na výuce a také by měl mít, co největší podporu ředitele školy.

(Bourcet, Gravillonová; 2006)

1.6 KYBERŠIKANA

1.6.1 Obrys problému

Název kyberšikana pochází z anglického slova cyberbullying, což v odborné zahraniční literatuře znamená definici pro úmyslné, opakující se a nepřátelské chování jehož cílem je ublížit oběti za použití informačních a komunikačních technologií.

Termín kyberšikana definujeme tedy jako zneužití informačních komunikačních technologií, zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně vyvést z rovnováhy. Je to tedy jedna z forem šikany.

Moderní technologie (mobilní technologie, internet) nám umožňují se pohybovat ve virtuálním světě, který se podstatně liší od světa reálného. Ve virtuálním světě mohou být lidé anonymní, komunikativní, aniž by byli zatíženi svými fyzickými nedostatky, společenskými rolemi, psychickými bloky, které plynou z osobního kontaktu s lidmi, mohou vzájemně komunikovat i když nejsou fyzicky přítomni a jestli s někým v kontaktu být nechtějí mohou konverzaci nebo komunikaci snadno ukončit. Často využívanou možností, kterou nám technologie nabízí je také natáčení nějaké situace na mobilní telefon a následné poskytnutí ke shlédnutí na Internetu, taktéž velmi oblíbené jsou fotomontáže, kdy z jedné osoby vytvoříme druhou tím, že z fotky na internetu přeměníme fotku hlavy nebo celého těla a rázem vznikne jiný člověk.

Technologie nám tedy poskytují hodně možností, ale pak už záleží jen nás jestli poskytnuté možnosti využijeme v dobrém nebo jestli je zneužijeme.

Děti a mladí lidé za těmito projevy šikany vidět vůbec nemusí a tudíž tento problém nepoznají. Protože nepoznají, že se jedná o šikanu prostřednictvím počítačové technologie, neví jak se s ní vypořádat. Mají pocit, že lidé kolem nich a to především rodiče jejich problém nepochopí a tím pádem jsou v tomto problému sami.

< <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/czech> > citováno dne 10.2.2010

1.6.2 Podoby kyberšikany

Kyberšikana může mít různou intenzitu a pochopitelně i mnoho podob.

Nejčastější její podoby jsou:

- zasílání výhružných a krutých e-mailů a sms zpráv
- výhružné telefonáty
- obtěžování přes chat
- vytváření webových stránek na internetu, které různými způsoby (verbálně, zvukově a graficky apod...) oběť uráží a zesměšňují
- zasílání obrázků, fotografií a video nahrávek spolužákům, kde je oběť karikována a zesměšňována
- vyvěšení pornografických fotografií s tváří na internetových serverech
- fotografování a nahrávání oběti, kdy jsou pořízené záběry posílány ostatním spolužákům a lidem
- zneužití získaných hesel a identifikační údaje oběti, kdy agresori pod jejím jménem zasílají ostatním obtěžující a vulgární zprávy, fotografie a videa

Od kyberšikany jsou dále odlišovány především:

1. Adult cyber – harassment

Liší se od kyberšikany především aktéry. Agresory a popřípadě oběťmi jsou dospělé osoby

2. Cyberstalking

Pochází ze slova stalking což znamená sledování a pronásledování oběti, kontaktování jejích blízkých a příbuzných, narušování jejího soukromí. Slovo cyber znamená pomocí komunikačních technologií.

3. Happy slapping

Jedná se o případy, kdy agresori fyzicky napadnou oběť (fackování, bití, sexuální obtěžování, znásilnění. Přitom celou akci nahrávají na mobilní telefon a poté následně vyvěšují na internet.< <http://www.cyberbullying.info> >citováno dne 10.2.2010

4. Kybergrooming

Pochází se slova grooming což znamená lákání na schůzku přes internet a on-line komunikátorů za účelem sexuálního zneužití. Dospělý píše dítěti přes internet, má změněnou svou identitu, vydává se za jiné dítě a snaží nalákat dítě k tomu, aby se s ním setkal. (CD, Občanské sdružení Život bez drog za pomoci ČEZ, 2009)

1.7 KYBERŠIKANA A TRADIČNÍ ŠIKANA

Kyberšikana a tradiční šikana mají jednu věc společnou. Jejich cílem je někomu ublížit nebo ubližovat ať fyzicky nebo psychicky. Kyberšikana v mnoha případech začíná dokonce i jako tradiční šikana. Někdy se jejich projevy prolínají nebo doplňují.

< [http:// cms.e-bezpeci.cz](http://cms.e-bezpeci.cz) > citováno dne 21.2. 2010

Na rozdíl od klasické šikany tváří v tvář, nabízí svým agresorům kyberšikana jiné prostředky ubližování, ale i specifika virtuální reality, která přeměňují charakter celého procesu šikanování a to i včetně rolí agresora a oběti.

Hlavní rozdíly mezi šikanou tradiční a kyberšikanou

1.7.1. Anonymita agresorů kyberšikany

Ve virtuálním světě útočníci většinou vystupují pod přezdívkou, používají pro oběť neznámou e - mailovou adresu nebo telefonní číslo. Pro agresory není žádný velký problém vytvářet si nové identity, aby oběť nemohla přijít na to, kdo na ni útočí. Výzkumy se shodují, že kolem 40% obětí kyberšikany se nikdy nedozví, kdo je šikanoval.

Anonymita útočníka má řadu dalších nepříjemných aspektů a to, že nepolapitelnost agresora mu posiluje odvalu zkoušet nové a drsnější metody a formy útoků nebo útoky podnikat. Jeho komunikace je v dané chvíli jednosměrná. Počítačové technologie znemožňují přímo vidět reakci oběti a tím i znesnadňuje možnost si plně uvědomit důsledky svých činů a znesnadňuje

empatii agresora. Přes internet se nemusíte nikomu dívat přímo do očí a vidět, jak druhého zraňujete.

Jedni z možných agresorů kyberšikany jsou tzv. skriptující děti. Těmto dětem je většinou méně než 18 let. Považují vandalismus na Internetu za zábavný, přestože mohou způsobit větší škody, je menší pravděpodobnost, že budou chyceny a nikdy nemusí osobně čelit svým obětem. Většina komunikace probíhá přes chat (on-line rozhovor) a v chatovacích místnostech se vydávají za někoho jiného.

(James, F., Dunnigan, 2002)

Anonymita může být ale i často zdánlivá, protože totožnost útočníků lze v některých případech s využitím moderní technologie vystopovat.

1.7.2 Mění se profil útočníků a profil oběti

Agresorem nemusí být fyzicky a psychicky nebo sociálně silný jedinec, jako tomu bývá u tradiční šikany. Agresorem je tedy jedinec, který je silný v informačních technologiích. Takže útočníkem může být tedy kdokoli.

Ve virtuálním světě nezáleží na věku, síle, pohlaví, postavení v sociální skupině, úspěšnosti útočníka nebo oběti ve společnosti. Původcem kyberšikany může být každý, kdo má potřebné znalosti počítačových a komunikačních technologií, tedy i fyzicky nebo psychicky slabý jedinec.

Podle výzkumů Univerzity Antverpy (2005 – 2006) tráví útočníci více času na internetu a to bez ohledu rodičů, kteří se příliš nezajímají o to, k čemu jejich ratolesti internet využívají. Agresory bývají zpravidla častěji chlapi s dobrým sociálním statutem. Pachatelé jsou také obvykle původci tradičního šikanování.

Kyberútočníci bývají často taktéž sami oběťmi kyberšikany nebo jejichmi pozorovateli.

< <http://www.tarantula.ruk.cuni.cz> > citováno dne 20.2.2010

O profilu oběti výzkumy viz. výše zjistili, že se jí stávají děti, které jsou na internetu nebo na mobilních telefonech závislé. Sociální kontakty navazují většinou ve virtuálním světě, protože ve skutečném světě nemají příliš přátel.

Jsou také často oběťmi tradiční šikany. Z výše zmíněných výzkumů vyplývá, že 39% obětí jsou uživatelé internetových sociálních sítí jako jsou například Facebook, MySpace, Líbimseti atd. Oběti kyberšikany bývají málo seznámeny s riziky spojenými se zneužitím informační

technologie. Často riskují, sdílí své fotografie s ostatními, zveřejňují své osobní údaje. Svým nezodpovědným chováním taky pro ně platí pravidlo, že se sami stávají pachateli kyberšikaný nebo jejími pozorovateli.

Na jednu stranu stále převažují útoky na slabé jedince na tzv. sociometrickém chvostu, ale na druhou stranu schopnost oběti bránit se nezáleží jen na jejich fyzických, psychických a sociálních parametrech. Agresoři si mohou vybírat své oběti náhodně a pouze v kyberprostoru.

1.7.3 Mění se místo a čas útoků

S kyberšikanou se můžeme setkat kdykoliv a kdokoliv. Obětí útoků se můžeme stát vždy, když budeme připojeni k internetu nebo když budeme mít svůj mobilní telefon po ruce.

Kyberšikana maximálně porušuje intimitu oběti, tím, že agresor ji tedy může pronásledovat nepřetržitě v libovolné délce a časovém úseku jak uzná za vhodné. Klidně i 24 hodin denně všude tam, kde má oběť přístup k informačním technologiím.

V takovém případě se před kyberútokem nemáme kam schovat. Útočník si může oběť najít i doma a klidně to může být i o půl noci. To pak znesnadňuje kontrolu oběti ze strany rodičů a školy. Jde o absenci přímých znaků šikanování, kterých by si mohli dospělí všimnout.

Co se týká časového určení tak tradiční šikana, je vždy jednorázovou záležitostí. U kyberšikaný obdrží oběť e-mail, sms zprávu nebo nějaký webový odkaz, ke kterému se může neustále vracet a číst si je znovu a znovu. U webových stránek platí, že je nelze smazat jako e-mail a sms.

1.7.4 Jiné chování lidí ve virtuálním světě

Lidé mohou v počítačovém světě libovolně udávat jiný věk, pohlaví, povolání a záměrně manipulovat s těmi, se kterými komunikují. Ve virtuálním prostředí se někteří chovají méně opatrněji než v realitě. Jsou odvážnější v komunikaci, komunikují často bez zábran, probírají citlivější témata a někdy zkouší to, co by se v reálném světě báli udělat. Například vyhrožovat lidem, útočit na jiné nebo je vydírat. Nevidí jaký dopad má jejich chování na oběti, obzvláště

pokud si uvědomíme, že si své oběti mohou vybírat pouze náhodně a vůbec je nemusí znát osobně. Virtuální komunikace nabourává představu o tom, jak se řeší problémy, jak probíhá komunikace mezi lidmi a jak se vytváří mezilidské vztahy.

1.7.5 Šíře publika při kyberšikaně

Divákem kyberšikany se může stát kdokoli na světě, protože se pořízené zprávy a záznamy dají velmi jednoduše rozesílat dál tomu, kdo má přístup na internet.

Kyberšikana tedy může mít velmi početné publikum z řad spolužáků oběti i dalších neznámých lidí.

Agresor nemusí svou oběť napadat opakovaně, stačí když se citlivé zprávy nebo nahrávky publikují na internetu a o jejich šíření se postarají jiní

Toto publikum pak umožňuje zvyšovat intenzitu útoku a zhoršovat jeho dopad na oběť.

< <http://cms.e-bezpreciz.cz> > citováno dne 21.2.2010

1.8. TYPY KYBERAGRESORA

1.8.1 Pomstychtivý andílek

Pro tento typ je příznačné, že se vůbec nevnímá jako agresor. Představuje si, že crání sebe a ostatní před „zloduchem“, který teď právem trpí. Často sám šikanu zažil a nyní ji oplácí. Zaplétává se do hry, ve které se snaží chránit svého šikanovaného kamaráda. Tito agresori pracují sami. Potřebují si uvědomit, že i oni jsou agresori nikoli pachatelé dobra.

1.8.2 Bažící po moci

Tito agresori potřebují při své činnosti publikum. Svými činy se chlubí a snaží se vyvolat nějakou reakci. Dokud se nedočkají odezvy tak své činy stupňují do té doby než nějakou reakci dostanou. Tento typ často bývá obětí klasické šikany. V kyberprostoru jsou posílení anonymitou. Neuvědomují si závažnost svých činnů a oplývají technickými dovednostmi. Tento typ je nejnebezpečnější ze všech typů kyberagresorů.

1.8.3 Sprostý holky

V tomto případě jsou typickými agresory znuděné dívky. Nejčastěji šikanují jiné dívky, ale někdy jim ani chlapci neuniknou. Kyberšikana těchto dívek je obvykle páchána ve skupině. Může se dít jak na holčičích párty, tak v knihovně nebo doma. Také tento typ kyberagresorů potřebuje mít publikum pro svou činnost. Dělají to tedy pro zábavu, ale také z touhy po obdivu ve skupině či v partě. Většinou rychlý konec s kyberšikanou nastane pokud nenajdou ve své činnosti takovou zábavu jakou hledaly.

1.8.4 Neúmyslný kyberagresor

Hrají na ostatní on-line uživatele, že jsou silní, mohou se vydávat za někoho jiného a ani je nenapadne, že se stávají agresory. Mohou ostře odpovídat na nenávislné či provokativní zprávy například v chatovacích místnostech. Mají tendenci odpovídat ve stresu či ve frustraci. Vystupují pod jiným jménem a posílají ostatním kyberšikanující zprávy často proto, že se cítí být zraněni a naštvaní kvůli zprávám nebo kvůli videím, co jim zasílají ostatní. Svých činů se dopouštějí o samotě. (Člověk v tísní o.p.s., 2009)

1.9 DOPADY KYBERŠIKANY NA OBĚTECH

Kyberšikana je většinou spojená s psychickým týráním obětí, které není snadné rozpoznat na rozdíl od viditelných znaků tradiční šikany neexistují u ní fyzické následky. Oběti kyberšikany jsou ve většině případech uzavřeny sami do sebe a nekomunikují o problémech s okolím. Důvody mohou být následující:

- strach
- stud
- jejich rodiče nerozumí počítačům
- oběť nepozná, že se jedná o šikanu prostřednictvím informační technologie
- oběť nepozná, že jde o psychické šikanování

Na řešení svých problémů tak zůstávají častokrát sami a snaží se situaci vyřešit sami, což je jedna ze zásadních chyb a může to vést k tomu, že situaci nezvládnou a v nejhorším případě může vše skončit tragicky.

1. příklad

Ve Velké Británii se v září zabila patnáctiletá dívka kvůli útokům na Facebooku. Dívka skočila z mostu. Podle prohlášení její rodiny byla dívka pod tlakem kvůli různým složitým skupinám přátel a sociálním sítím.

Z výpovědí dívčiny nejlepší kamarádky se dobře učila a nikomu neublížovala. Měla však problémy se sebevědomím a ostatní spolužačky měly na ni dlouho spadeno. Její profil na Facebooku byl proto plný ponižujících a hrubých vzkazů.

Sebevraždě dívenky nezabránilo ani to, že se v Británii snaží s takovou šikanou již nějakou dobu bojovat. (MF DNES,č. XX/282, 2009)

2. příklad

V Polsku v roce 2006 spáchala sebe vraždu dívka, která neunesla strach z ostudy poté, co si ji čtyři spolužáci natočili na mobilní telefon, zatímco předváděli, že ji znásilňují.

(MF DNES,č. XX/282, 2009)

3. příklad

Čtrnáctiletý žák jedné pražské základní školy se psychicky zhroutil, když zjistil, že spolužáci mu na Facebooku udělali stránku, kde hlavně napadali jeho nadváhu. Na jeho profilu bylo napsáno např. jsem tlust'och, šprt a maminčin mazánek.

Věc praskla, když to chlapec oznámil matce, která vše oznámila škole.

(MF DNES,č.XX/282,2009)

1.9.1 Učitelé jsou častým cílem kyberšikany

Oběti této nové formy šikany nemusí být pouze studenti. Zneužití internetu k podobným účelům může napadeným přivodit nejen osobní problémy, ale hlavně může

poškodit jejich profesionální reputaci a důvěru ze strany vedení školy. Různá kompromitující videa se obvykle rychle rozšíří mezi spolužáky a učitel se může dostat do nepříjemné pozice, která jej v konečném důsledku může i přinutit k odchodu ze školy.

Smrtí skončil i případ v České republice. Šlo o učitele, který učil na jedné ZŠ v Železném Brodě. Žáci z deváté třídy si ho natočili na mobilní telefon, jak fackuje jednoho žáka. Ten žák neuposlechl jeho rozkazu a vyprovokoval ho a učitelovi odešly nervy a dal mu facku. Poté žáci nahrávku zveřejnili. Učitel ze školy odešel, věnoval se alkoholu a po čase spáchal sebevraždu.

(Na vlastní oči, Nova TV, 11.2.2009)

Agresivita dětí ve školách stoupá. Velkým problémem je, že děti neumí pracovat se svými emocemi. Spoustu času tráví u počítače zatímco v dobách minulých se šly po škole odreagovat třeba na hřiště. Dnes to trochu vypadá, že se některé děti přijdou vybit do školy.

Obecně ale platí, že pedagog by se neměl nechat vyprovokovat až k tomu, že dá žákovi facku. Nejedná se tedy jen o momentální zkrat nýbrž o delší narušení vztahu mezi učitelem a žákem.

Jestliže dojde k útoku žáka na učitele, tak by učitel měl o tomto činu, co nejdříve referovat nadřízenému školy. Tím agresorovi nedá možnost, aby natáčenou situaci měl pod kontrolou a zabrání se tomu, že pedagog školu opustí nebo věc skončí tragicky. Ředitelství o provinění žáka bude dříve informováno a může agresora nějakým způsobem potrestat a předejít kyberšikaně.

(CD, Občanské sdružení Život bez drog za pomoci ČEZ,2009)

1.10 BOJ S POČÍTAČOVOU ŠIKANOU

Pro prevenci proti kyberšikaně se navrhuje následující opatření, kterými se může oběť i veřejnost účinně bránit:

- nereagovat – neodpovídat agresorovi , protože konstruktivní debata není stejně možná

- uložit, vytisknout, popřípadě jinak uchovat – emaily, sms zprávy apod. sloužící jako důkazní materiál
- změnit svou virtuální identitu – vystupovat pod jinou přezdívkou, vytvořit se jiný email, změnit SIM kartu
- nikde neuvádět svou skutečnou identitu – jméno, věk, adresu, telefon, žádné údaje o sobě a svých blízkých, podle kterých bychom byli pro agresora identifikovatelní. Vystupovat pod obecnou nic neříkající přezdívkou.
- nezveřejňovat své fotografie
- dodržovat pokud možno jen on-line přátelství (nestýkat se osobně s neznámým člověkem, se kterým komunikuji přes Internet)
- v případě, že se stanu obětí kyberšikany, zkusit vypátrat, kdo je agresor (prohlédnou si jeho osobní údaje atd.)
- kontaktovat poskytovatele serveru, ze kterého nás agresor šikanuje a zamezit mu přístup
- svěřit se rodičům
- svěřit se učitelům

Wolfsberg (2006), president společnosti pro prevenci šikany.
 <<http://tarantula.ruk.cuni.cz>> citováno dne 21.2.2010

1.10.1 Pomoc rodičů

Základem by měla být primární prevence a hlavně otevřená komunikace s dítětem a rodiči, rodiči a školou a také s policií.

Je třeba zdůraznit, že mnozí rodiče nejsou tak zasvěceni do moderních informačních technologií tudíž nemají takové znalosti jako jejich děti. Jsou tedy tím vůči svým dětem značně znevýhodněni.

Zahraniční studie ukazují, že polovina rodičů neví, jak jejich ratolesti s internetem pracují a co na internetu dělají. Dokonce necelá čtvrtina z rodičů se nevyzná v základní terminologii. To může být jeden z hlavních důvodů proč se děti dospělým tolik nesvěřují. (Jackson, 2006)

Rodiče mají poskytnout svým dětem výchovu a základní společenskou komunikaci. Především by měli svým potomkům věnovat čas, ve kterém se jim budou náležitě věnovat a

ve kterém je vyslechnou, když se budou chtít děti zpovídat ze svých problémů. Děti musí vědět, že jsou jejich rodiče tady a že jsou ochotni jim v případě problému pomoci.

1.10.2 Pomoc školy

Nejdříve je třeba si ujasnit, co všechno spadá pod pravomoce školy. Kyberšikanu dějící se na půdě školy je škola povinna řešit, ale jak se řeší kyberšikana dějící se mimo území školy.

V Kanadě a USA některé školy aktivně vytvářejí jasná pravidla chování na internetu ve školním prostředí. S pravidly pak seznamují své žáky. Cílem je vytvořit alespoň ve škole bezpečné prostředí a podmínky pro práci s internetem a informovat žáky o riziku kyberšikany.

Jiné školy zas navrhují kontrolování internetové komunikace žáků. Kontrolování spočívá ve čtení e-mailů, sledování chatů, instalace kamer a další monitorování. Ovšem existují i odpůrci těchto opatření a tyto školy kritizují za porušování osobní svobody žáků a sebevyjádření. Navrhují preventivní opatření a informační kampaně. S tím pochopitelně souvisí i speciální školení pedagogů.

< [http://tarantula.ruk.cuni.cz/Malikova Kyberšikana.doc](http://tarantula.ruk.cuni.cz/Malikova%20Kyberšikana.doc) >citováno dne 22.2.2010

1.10.3 Pomoc IT specialistů

Kybernetická policie

Lidé s právními pravomocemi a internetoví profesionálové, kteří umí vystopovat kriminálníky a kyberútočníky operující na internetu.

White – hat hackeři

Jsou odborně způsobilí k tomu, aby mohli pronásledovat např. skriptující děti a nebezpečné kyberútočníky. Tito lidé jsou skutečnými experty schopnými se zabývat závažnými internetovými problémy nebo je vyřešit. Používají i mimojiné internetový server

nazývaný Honey Pot, který je instalován na některou stránku a pozorně sleduje a zaznamenává vše co např. kyberútočník dělá.

Někteří pracují jako poradci, jiní kdekoliv v softwarovém nebo internetové průmyslu. Spojuje se s nimi policejní organizace. Policie je povolává jako poradce někdy jako dobrovolníky, aby vyřešila případy kybernetické kriminality. Největší množství a využití mají white – hat hackeři v USA.

Nástroj pro uhodnutí hesla

Program používající rozsáhlý soubor, který obsahuje přes milion známých nebo typických hesel, která lze použít k nelegálnímu vstupu na heslem chráněnou webovou stránku nebo server. Stačí znát jen jméno uživatele.

Tyto nástroje nejsou užitečné tak jako dříve, protože stále více stránek znepřístupní uživatelské jméno, jestliže je použito mnoho nesprávných hesel. Nejčastěji to bývá 3 – 10 nesprávných pokusů. Stránka poté napíše uživateli, aby to zkusil znovu asi tak za pět minut. Tato doba je dostatečná k tomu, aby se nástroj k uhodnutí hesla stal neúčinným.

Nástroj na uhodnutí hesla je účinný pouze v rozmezí minut až maximálně jedné hodiny.

Zabezpečení počítače hesly

Hesla vždy představovala největší problém při zabezpečení počítačů a nejzranitelnější místo na Internetu i mimo něj. Je důležité je často měnit a vybírat taková hesla, které agresori kyberšikany těžko uhodnou. To znamená kombinaci nejméně osmi písmem a čísel, která se dají jen těžko zapamatovat. Lidé si z praktických důvodů nevybírají těžko zapamatovatelná hesla, pokud mají na výběr. Tím se mohou stát i oběťmi kyberšikany.

Dále by se nemělo heslo ukládat v programech nebo na webových stránkách. I když to ušetří čas, protože člověk nemusí neustále zadávat heslo, tak agresori zdatní v počítačové technice mohou získat hesla svých obětí ze souborů uložených ve skrytých adresářích a v pevném disku.

Šifrování

Znamená zakódování e-mailu nebo dat, tak aby bylo těžší nebo nemožné, aby je někdo jiný zneužil. Šifrování spočívá v nahrazování toho, co se napsalo jinými písmeny nebo

číslicemi. Kdokoliv s dešifrovacím klíčem, ukazujícím, co musí být v zakódovaném materiálu obměněno, aby jej bylo možné přečíst. Počítače změnili způsob šifrování. Teoreticky je možné použít počítač k dešifrování zakódované zprávy bez klíče, ale zabere to spoustu počítačového času.

(James, F. Dunnigan, 2004)

1.10.4 Zmínka o projektu Minimalizace šikany z roku 2009

Jedná se o první sondu odborníků v ČR, která se zabývala výzkumem mapující projevy kyberšikany na základních školách.

Statistika jak školáci vnímají kyberšikanu

Z výzkumu se zjistilo, že za posledního půlroku každý desátý žák v rozmezí 8 – 15 let zažil kyberšikanu.

69% dětí považuje kyberšikanu za nebezpečnou

70% nešikanovaných dětí se domnívá, že se jim nic obdobného nemůže stát

14% dětí si myslí: cítil bych se strašně, kdybych někoho zesměšňoval na internetu

22% dětí si myslí: natáčet učitele na video je velká zábava

27% dětí si myslí: oběti si za to mohou samy

15% dětí si myslí: kyberšikana je jen legrace

8% dětí si myslí: kyberšikana je vzrušující

78% agresorů jsou spolužáci nebo známý

Nejčastější formy kyberšikany

68% mobil – lživé, hanlivé zprávy

30% chatovací místnosti, ICQ, AOL

29% e-mail

14% sociální sítě – Facebook atd.

Použito se souhlasem manažerky projektu Minimalizace šikany Jany Udatné.(citováno z novin Deník,17.2.2010, sekce 2, str. 14)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

2.1 STUDIE

2.1.1 Cíle studie

Cílem studie je zjistit a vyhodnotit psychosociální dopady na obětech tradiční šikany a kyberšikany ve škole a podívat se podrobně na tuto problematiku prostřednictvím odborníků z profesí, které se tímto jevem zabývají.

Pro uskutečnění této studie jsem si vybrala takové profese, které se problematikou šikany a kyberšikany zabývají. Pomáhají dětem školního věku při jejich zjištění, dále při psychické pomoci a podpoře dětí, které se staly oběťmi šikanování. Jako odborná pomoc při zajištění opatření obětí a taktéž jako pomoc při dopadení agresorů a při jejich následném potrestání.

Vybrala jsem si odborníky z profesí, které mají praxi i s kyberšikanou, jevem, který se stal v poslední době hodně aktuálním a provází každé desáté dítě školou povinné. Jev, který se nedá tak „lehce“ odhalit, protože po něm nejsou žádné fyzické důkazy v podobě podlitin, popálenin, škrábanců apod.

Tito experti mají tedy zkušenosti jak s klasickou šikanou tak i s počítačovou šikanou. Pomáhají při objasnění případů, které mohou být i vzhledem ke své povaze kategorizované jako závažné. Setkávají se s různými typy následků na obětech již zmíněných negativních jevů a taktéž se v jejich praxi setkávají i s iniciátory šikanování.

2.2 POUŽITÁ METODA

Vybrala jsem si metodu rozhovoru. Rozhovor je veden s odborníky různého typu zaměření, které souvisí s jevy jakými jsou šikana a kyberšikana.

Sestavila jsem otázky tak, aby se každý odborník ze své profese mohl k této problematice vyjádřit. Otázky jsou koncipované pro profese, kterými jsou: speciální pedagog, učitelka základní školy působící jako preventistka proti šikaně, psycholog, specialista informačních technologií, policista z oddělení informační kriminality.

Odborníky jsem nejprve kontaktovala prostřednictvím mobilního telefonu a pak si s nimi domluvila osobní schůzku. Při rozhovoru jsem použila diktafon nebo jsem se s nimi domluvila na zaslání vyplněných odpovědí přes e-mail.

Ukázka použitého rozhovoru (viz. v příloze č. 1)

Téma: Pohledy odborníků na problematiku šikany a kyberšikany ve škole a jejich psychosociální dopady na oběti

HYPOTÉZA

Myslím si, že v dopadech na oběti bude značný rozdíl mezi tradiční šikanou a kyberšikanou. U kyberšikany to bude mít na oběti daleko více psychický dopad než u klasické šikany. Usuzuji tak, protože oběti, které jsou napadány ze strany kyberagresorů se nemohou před útoky nikam schovat, protože se útoky dějí i v pohodlí jejich domova. Agresoři mají možnost je neustále atakovat prostřednictvím sms nebo e-mailů nepřetržitě, tudíž je oběť kyberšikany daleko více poznamenána. Je deprivována, mohou přijít i deprese, nechutenství, bolesti břicha nebo hlavy před odchodem do školy, absence ve škole, ztráta komunikace oběti s okolím, dobrovolné izolování před společností a běžným životem, strach ze školy, ze svých spolužáků nebo učitelů, strach může vyústit ve fobii až posttraumatický šok. Dále si myslím, že oběti mohou učinit nějaká opatření jak se proti těmto jevům účinně bránit. Dle mého soudu oběti u šikany i kyberšikany nejsou jen slabí jedinci nýbrž u kyberšikany se

může stát obětí kdokoli bez ohledu na jeho vlastnosti, schopnosti a společenské postavení ve škole.

2.2.1 Rozhovor se speciální pedagožkou Mgr. Alenou Butulovou

Okruh otázek

1. Setkal (a) jste se s touto problematikou ve Vaší praxi?

Ano setkala, zejména ve spojitosti s řešením vztahových problémů ve třídních kolektivech, kde toto je součástí - děti mají mobily.....

2. Dokázal (a) byste vysvětlit rozdíl mezi tradiční šikanou a kyberšikanou?

Kyberšikana používá jako nástroj k záměrné cílené psychické újmě oběti moderních komunikačních médií. Přičemž na jedné straně je agresor či více agresorů (ti tím získávají - moc, pozici, výhody,) a na druhé je oběť - či více obětí (ti ztrácí). Součástí je nepoměr sil a obtížnost až nemožnost se účinně bránit důsledkům.

3. Kdo více šikanuje v kyberšikaně chlapci nebo dívky?

Dle mého názoru zřejmě asi ve stejném poměru, možná více dívky - od přírody nadanější komunikátorky a intrikánky.

4. Dovedl (a) byste říct proč tomu tak je?

viz výše

5. Dokázal (a) byste specifikovat vlastnosti obětí kyberšikany?

Nelze, oběť může být každý, častěji pak ti, na nichž je zřejmá nějaká „slabina“ (vzhled, inteligence, sociální status,.....mnohé další)

6. Mohou se stát agresori v tomto typu šikany zároveň i oběťmi?

Rozhodně, ani ne tak stát, jako být ve dvou rolích. Provázanost rolí tu nesporně existuje.

7. Dovedl (a) byste vysvětlit proč tomu tak je?

Jde o teorie - agresor může být v jedné roli (prostředí) agresorem a v jiné roli obětí. Snaží se o kompenzaci. Nebo - může jít o prostý souběh rolí, oběť jiného agresora, který manipuluje je ve vztahu k dalším členům skupiny agresorem - dvojrole.

8. Mohl (a) byste popsat specifické vlastnosti agresorů kyberšikany?

Nedomnívám se, že jsou. Spíše půjde o členění podobné šikaně - chytrý manipulát, „vtipálek“, primitivní agresor.

9. Stávají se v tomto typu šikanování více oběťmi dívky nebo chlapci?

Dle mého názoru zřejmě asi ve stejném poměru, možná více chlapci, protože budou terčem dívek, které to se slovy ve vztahu ke komunikaci (i mediální) umí lépe a hoši jsou od jistého věku v centru jejich zájmu. Spíš si však budou dívky ubližovat mezi sebou.

10. Proč si myslíte, že tomu tak je?

viz výše

11. Rozumí vždy oběť kyberšikany komunikační a počítačové technice?

Může - nemusí...

12. Myslíte si, že mají agresori kyberšikany své oběti již předem vyhlédnuté?

Záleží o jaký typ kyberšikany jde, budou tedy existovat ti, kteří cílí naslepo i ti, kdo přesně vědí komu chtějí škodit.

13. Lze předpokládat dobu, kdy agresor tradiční šikany zaútočí?

To bych spekulovala...

14. Lze předpokládat dobu, kdy agresor kyberšikany zaútočí?

Ne.

15. Napadá agresor svou oběť opakovaně, tak jak se děje u tradiční šikany?

Opakovanost je zřejmě jedním ze znaků, podle kterých identifikujeme šikanu. Můžeme samozřejmě polemizovat, zda závažnost není větším kritériem, ale pro mne osobně je opakovanost. Pro závěr je opakovanost u kyberšikany nutná.

16. Útočí agresor kyberšikany jen sám?

Může a nemusí...

17. Je kyberšikana vždy jen úmyslným jednáním?

Určitě můžeme hovořit o nějakých stádiích kyberšikany. Takže na jednom pólu může být motivem hloupý vtip a na druhé promyšlený záměr. Vždy jde totiž o to, jak to prožívá oběť.

18. Lze snadno rozpoznat následky na obětech tradiční šikany a kyberšikany?

Ne

19. Setkal (a) jste se ve Vaší praxi s následky šikany a kyberšikany?

Ano

20. Daly by se nějak popsat?

Velká škála projevů - jen ve zkratce - strach z lidí, posttraumatická stresová porucha, nízké sebevědomí, nejrůznější druhy obranných mechanismů.....další a další....somatizace, disociace.

21. Existuje nějaký rozdíl mezi dopady na obětech tradiční šikany a kyberšikany?

Vzhledem k tomu, že dopad se odvíjí od prožívání oběti, tak bude záležet jen na ní. Takže generálně řečeno - dopady mohou být srovnatelné, protože každý z nás bude reagovat s různou intenzitou na různý podnět.

22. Mohou oběti kyberšikany učinit nějaká opatření vůči agresorům?

Těžká otázka - soubor opatření bude začínat od prevence a zdravého životního stylu, přes znalost informací o hrozbách, až po intervenci a následná opatření. Ano.

23. Může škola oběti kyberšikany nějakým způsobem pomoci?

Podstatou je bezpečné klima ve škole, od kterého se odvíjí důvěra žáků v ochotu pomoci. Tím, že věc bude neodkladně řešit a nalezne pro oběť odbornou pomoc.

24. Je vhodné pamatovat na tuto problematiku v legislativě Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy?

Ano, jde o jev, který se žáků a studentů týká.

2.2.2 Rozhovor s preventistkou proti šikaně na ZŠ Mgr. Pavlou Zezulovou

Okruh otázek:

1. Setkal (a) jste se s touto problematikou ve Vaší praxi?

S problematikou kyberšikany jsem se setkala pouze jednou asi před 2-3 lety), když jednomu klukovi přes chat nadávali, uráželi i jeho rodinu a rodiče poprosili o pomoc při řešení. Věděli tehdy původce, takže jsme to s výchovnou poradkyní poměrně snadno vyšetřily.

2. Dokázal (a) byste vysvětlit rozdíl mezi tradiční šikanou a kyberšikanou?

Protože u kyberšikany nedochází k přímému osobnímu kontaktu (ale pouze prostřednictvím mobilu, počítače), jedná se o pouze o psychické týrání a ponižování, ale o to možná zákeřnější a záluďnější. Oběť je více bezbranná a na rozdíl od tradiční šikany nemusí vůbec vědět, kdo je agresorem.

3. Kdo více šikanuje v kyberšikaně chlapci nebo dívky?

Nevím jistě, ale řekla bych, že kyberšikana více vyhovuje dívčímu naturelu, takže bych předpokládala, že budou trochu převažovat dívky. Chlapci se chtějí více předvádět.

4. Dovedl (a) byste říct proč tomu tak je?

odpověděla jsem v bodě 3.

5. Dokázal (a) byste specifikovat vlastnosti obětí kyberšikany?

Velmi často se to kryje s oběťmi klasické šikany. Ale myslím, že kromě "typických" obětí se tady objevují i lidé, kteří se dokážou tradiční šikaně ubránit. Takže vlastně se obětí může stát každý z nás.

6. Mohou se stát agresori v tomto typu šikany zároveň i oběťmi?

Určitě. Stává se to i u klasické formy, tak proč ne tady.

7. Dovedl (a) byste vysvětlit proč tomu tak je?

Dokonce si myslím, že u kyberšikany se to může stávat častěji. Jako nějaký způsob obrany, kompenzace pocitu bezmocnosti, získání pocitu síly...

8. Mohl (a)byste popsat specifické vlastnosti agresorů kyberšikany?

Lidé, kteří se více chtějí skrývat, nejsou schopni přímého útoku.

9. Stávají se v tomto typu šikánování více obětmi dívky nebo chlapci?

Asi dívky.

10. Proč si myslíte, že tomu tak je?

Pokud je správná úvaha, že agresory jsou častěji dívky, tak obětmi také mohou být dívky. Děvča spíše útočí na dívky a kluků si tak nevíšimají. Kluci si i v tradiční šikaně vyberou jako oběť dívku. Takže, když to vše spojíme, vychází nám dívky, jako častější oběti.

11. Rozumí vždy oběť kyberšikany komunikační a počítačové technice?

Většinou ano (aspoň trochu) jako běžný uživatel.

12. Myslíte si, že mají agresori kyberšikany své oběti již předem vyhlédnuté?

Většinou asi ano.

13. Lze předpokládat dobu, kdy agresor tradiční šikany zaútočí?

Ano i ne

14. Lze předpokládat dobu, kdy agresor kyberšikany zaútočí?

Tady je to složitější, asi to není nějak specifické. Vlastně útok lze očekávat v jakoukoli denní a někdy i noční hodinu.

15. Napadá agresor svou oběť opakovaně, tak jak se děje u tradiční šikany?.

Záleží na tom, co je to opakovaně. Jestli někdo něco umístí na síť (You Tube, Facebook...) jenom jednou, je to tam delší dobu a působí to jako opakovaný útok, i když byl proveden fakticky jenom jednou.

16. Útočí agresor kyberšikany jen sám?

Nemusí. I tady se může jednat o skupinu agresorů.

17. Je kyberšikany vždy jen úmyslným jednáním?

Možná ne. Tak jak se i u tradiční (zejména počáteční) šikany někdy agresor brání, že to přece byla sranda, tak i tady snad si někdy původce nemusí zcela uvědomovat dopad svého jednání. Ale myslím si, že to je spíše ojedinělý jev.

18. Lze snadno rozpoznat následky na obětech tradiční šikany a kyberšikany?

U tradiční to lze poznat snadněji. Dobrý pozorovatel právě podle následků (chování oběti) může šikanu odhalit. Tradiční je více vidět. U kyberšikany právě vůbec nemusíme nic zjistit, protože situace v okolí nic nenaznačuje a oběť se k tomu nerada přiznává. Málokdo se přiznává k tomu, že je absolutně bezradný. A také oběť vlastně taky nemusí tušit, odkud útok přichází. Takže i ty reakce budou jiné. Telefon asi nezahodí, když ho potřebují (zavolat rodičům), počítač asi taky

používají i nadále. Jenom se mohou stávat zamklými, trpět depresí, psychosomatickými problémy, uzavírat se do sebe... U tradiční dítě se bojí např. chodit do školy.

19. Setkal (a) jste se ve Vaší praxi s následky šikany a kyberšikany?

Zatím ne. Ten případ, který jsme řešily byl pouze v počítačích.

20. Daly by se nějak popsat?

21. Existuje nějaký rozdíl mezi dopady na obětech tradiční šikany a kyberšikany?

Asi u kyberšikany budou závažnější, právě proto, že je to psychické týrání a i obrana je obtížnější.

22. Mohou oběti kyberšikany učinit nějaká opatření vůči agresorům?

Záleží od konkrétního případu. Např. když vím, kdo mě obtěžuje po telefonu, ICQ - mohu se bránit. Buď sám, nebo pomohou rodiče, přátelé, škola, policie... Pokud však agresor není znám, tady asi zbývá jenom obrátit se na policii, aby to vyšetřila.

23. Může škola oběti kyberšikany nějakým způsobem pomoci?

Především musí o tom být informována. A pak zase záleží na konkrétním případě : známého agresora může potrestat, předat policii... Pokud agresor není znám podpoří oběť morálně, poradí kam se obrátit o pomoc...

24. Je vhodné pamatovat na tuto problematiku v legislativě Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy?

Určitě. Například se neustále diskutuje o používání a zneužívání telefonů ve školách – legislativa zatím veškerá žádná.

2.2.3 Rozhovor s psychologem PhDr. Zdenou Markovou

Okruh otázek:

1. Setkal (a) jste se s touto problematikou ve Vaší praxi?

Ano

2. Dokázal (a) byste vysvětlit rozdíl mezi tradiční šikanou a kyberšikanou?

Ano

3. Kdo více šikanuje v kyberšikaně chlapani nebo dívky?

Nevím

4. Dovedl (a) byste říct proč tomu tak je?

Mnohdy nelze určit autora (můžu být holka, ale podepisova se jako kluk a naopak)

5. Dokázal (a) byste specifikovat vlastnosti obětí kyberšikany?

Nelze určit může být každý z nás

6. Mohou se stát agresori v tomto typu šikany zároveň i oběťmi?

Samozřejmě

7. Dovedl (a) byste vysvětlit proč tomu tak je?

Ano

8. Mohl (a) byste popsat specifické vlastnosti agresorů kyberšikany?

Nejsou žádné specifika

9. Stávají se v tomto typu šikanování více oběťmi dívky nebo chlapci?

Nevím, domnívám se, že je vyrovnané skóre

10. Proč si myslíte, že tomu tak je?

Obojí pohlaví je gramotné pro práci s mobilem, PC....

11. Rozumí vždy oběť kyberšikany komunikační a počítačové technice?

Ano

12. Myslíte si, že mají agresori kyberšikany své oběti již předem vyhlédnuté?

Ano

13. Lze předpokládat dobu, kdy agresor tradiční šikany zaútočí?

Většinou nelze

14. Lze předpokládat dobu, kdy agresor kyberšikany zaútočí?

Nelze

15. Napadá agresor svou oběť opakovaně, tak jak se děje u tradiční šikany

Nemusí, stačí př. poslat 1 foto, které bude kolovat opakovaně

16. Útočí agresor kyberšikany jen sám?

Ne

17. Je kyberšikana vždy jen úmyslným jednáním?

Ano, jinak by se nemohla nazývat šikana

18. Lze snadno rozpoznat následky na obětech tradiční šikany a kyberšikany?

Snadno ne, šikana je těžké téma právě proto, že probíhá mnohdy plíživě a skrytě

19. Setkal (a) jste se ve Vaší praxi s následky šikany a kyberšikany?

U šikany ano, u kyberšikany ne

20. Daly by se nějak popsat?

Ano

21. Existuje nějaký rozdíl mezi dopady na obětech tradiční šikany a kyberšikany?

Domnívám se, že ne

22. Mohou oběti kyberšikany učinit nějaká opatření vůči agresorům?

Ano

23. Může škola oběti kyberšikany nějakým způsobem pomoci?

Ano

24. Je vhodné pamatovat na tuto problematiku v legislativě Min. školství mládeže a tělovýchovy?

Ano

2.2.4 Rozhovor s IT specialistkou Janou Šírkovou

Okruh otázek:

1. Setkal (a) jste se s touto problematikou ve Vaší praxi?

Už jsem se setkala v zaměstnání s kyberšikanou ve smyslu zaměstnavatele, který se naboural zaměstnanci do pošty a jeho jménem rozeslal lživý email. S kyberšikanou ve škole zatím ne.

2. Dokázal (a) byste vysvětlit rozdíl mezi tradiční šikanou a kyberšikanou?

U tradiční šikany víte kdo vás šikanuje, u kyberšikany to vědět nemusíte. Většinou jde o psychický teror ne o fyzický.

3. Kdo více šikanuje v kyberšikaně chlapci nebo dívky?

Nevím ale ze sledovaných případů spíše chlapci.

4. Dovedl (a) byste říct proč tomu tak je?

Nedovedu

5. Dokázal (a) byste specifikovat vlastnosti obětí kyberšikany?

Ne

6. Mohou se stát agresori v tomto typu šikany zároveň i oběťmi?

Obětí kyberšikany se může stát každý.

7. Dovedl (a) byste vysvětlit proč tomu tak je?

Protože v dnešní době internet využívá každý k práci nebo zábavě.

8. Mohl (a) byste popsat specifické vlastnosti agresorů kyberšikany?

Jsou to jedinci fyzicky slabší, outsideri.

9. Stávají se v tomto typu šikanování více oběťmi dívky nebo chlapci?

Nevím.

10. Proč si myslíte, že tomu tak je?

Nevím.

11. Rozumí vždy oběť kyberšikany komunikační a počítačové technice?

Ne. Záleží vždy pochopitelně na věku a vzdělanosti té osoby, spousta lidí si v dnešní době ani neuvědomuje kolikrát už se obětí stali a připadá jim to vlastně normální.

- 12. Myslíte si, že mají agresori kyberšikany své oběti již předem vyhlédnuté?**
Ano myslím že kyberšikana je msta člověka který chce někoho trápit a většinou ví koho.
- 13. Lze předpokládat dobu, kdy agresor tradiční šikany zaútočí?**
Ano většinou jde o společenské místo ve škole.
- 14. Lze předpokládat dobu, kdy agresor kyberšikany zaútočí?**
Ne. Může prakticky zaútočit kdykoliv a odkudkoliv když jste doma, ve škole atd..
- 15. Napadá agresor svou oběť opakovaně, tak jak se děje u tradiční šikany?**
Ano,.
- 16. Útočí agresor kyberšikany jen sám?**
Ano ale může to být i parta lidí kteří si dělají špatnou legraci.
- 17. Je kyberšikana vždy jen úmyslným jednáním?**
Nevím. Ale osobně si myslím že ne
- 18. Lze snadno rozpoznat následky na obětech tradiční šikany a kyberšikany?**
To nevím
- 19. Setkal (a) jste se ve Vaší praxi s následky šikany a kyberšikany?**
Nesetkala.
- 20. Daly by se nějak popsat?**
- 21. Existuje nějaký rozdíl mezi dopady na obětech tradiční šikany a kyberšikany?**
- 22. Mohou oběti kyberšikany učinit nějaká opatření vůči agresorům?**
Existuje celá řada možných opatření, která však vždy začínají u rodičů, vedení školy apod. Jde hlavně o prevenci poučit dítě o bezpečnosti na internetu a popřípadě zajistit domácí nebo školní pc tak aby přístupy byli monitorovány včetně např. zakázání určitých stránek, omezení času stráveného u pc, nebo monitorování veškerého obsahu, který je z počítače odeslán.
- 23. Může škola oběti kyberšikany nějakým způsobem pomoci?**
Pokud má dostatečně zabezpečenou síť a monitorovací logující systém sítě je možné pachatele s větší pravděpodobností chytit útočí-li v době kdy je ve škole....
- 24. Je vhodné pamatovat na tuto problematiku v legislativě Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy?**
Ano určitě. Myslím že je to jen začátek.

2.2.5 Rozhovor s policistou z oddělení informační kriminality mjr.Mgr. Václavem Píseckým

Okruhy otázek:

1. Setkal (a) jste se s touto problematikou ve Vaší praxi?

Ano, vzhledem k mému zařazení na Oddělení informační kriminality. Kyberšikana, cyberstalking a podobné jevy patří do skupiny zájmů našeho oddělení.

2. Dokázal (a) byste vysvětlit rozdíl mezi tradiční šikanou a kyberšikanou?

Podstata jednání je prakticky stejná, rozdíl je v metodách a použitých prostředcích. V rámci kyberšikany jsou to především elektronické a telekomunikační prostředky.

3. Kdo více šikanuje v kyberšikaně chlapani nebo dívky?

Nemyslím si, že by zde byl nějaký rozdíl. Možná je o něco více chlapanů, kteří otěžují a šikanují v kybersvětě ostatní, ale to je dáno pouze tím, že chlapani tyto zdroje častěji využívají.

4. Dovedl (a) byste říct proč tomu tak je?

Viz. Odpověď na otázku 3.

5. Dokázal (a) byste specifikovat vlastnosti obětí kyberšikany?

Nedokázal. Na rozdíl od klasické šikany, třeba ve školním kolektivu, kdy nejčastěji je obětí jedinec slabší (po fyzické stránce) nebo někdo kdo se odlišuje od kolektivu, v kybernetickém světě se může stát obětí kdokoliv. Útoky nemusí být přímo cílené na konkrétního uživatele...často bývají náhodné.

6. Mohou se stát agresori v tomto typu šikany zároveň i oběťmi?

Mohou...

7. Dovedl (a) byste vysvětlit proč tomu tak je?

8. Mohl (a) byste popsat specifické vlastnosti agresorů kyberšikany?

Dovednosti a znalosti elektronických komunikačních kanálů a technologií. Tyto znalosti ovšem nemusí být nijak hluboké.

9. Stávají se v tomto typu šikanování více oběťmi dívky nebo chlapani?

Na základě své praxe nepozorují rozdíl.

10. Proč si myslíte, že tomu tak je?

viz.ot.č.9

11. Rozumí vždy oběť kyberšikany komunikační a počítačové technice?

Viz. odpověď ot.č. 8.tj. Znalosti komunikačních technologií nemusí být o oběti nijak hlubší.

12. Myslíte si, že mají agresori kyberšikany své oběti již předem vyhlédnuté?

Někdy. Může se jednat o cílený útok, nebo soubor mnoha útoků, jindy může jít o útok náhodný. Vzpomínám na případ, kdy obětí byl asi patnáctiletý chlapec, který jen v nějakém diskuzním fóru vyjádřil svůj názor....tato oběť a agresor se v reálném životě nikdy neviděli, neznali se, dokonce bydleli stovky kilometrů od sebe.

13. Lze předpokládat dobu, kdy agresor tradiční šikany zaútočí?

Myslím, že nelze.

14. Lze předpokládat dobu, kdy agresor kyberšikany zaútočí?

Nelze.

15. Napadá agresor svou oběť opakovaně, tak jak se děje u tradiční šikany?

Ano, ve většině případů se kterými jsem se setkal se jednalo o opakující se a dlouhodobé jednání.

16. Útočí agresor kyberšikany jen sám?

Někdy. V některých případech (např. v rámci komunitních služeb) chování prvotního agresora převezme jako vzor chování k oběti celá skupina (např. uživatelů chatu, diskuze atd.). Většinou s tím stoupá intenzita útoků. V jiných případech, a zde jde spíše o cílené útoky, je agresor pouze někdo, kdo plní přání někoho jiného, často někoho, koho oběť zná osobně v reálném světě.

17. Je kyberšikana vždy jen úmyslným jednáním?

Pokud vezmeme do úvahy, že kyberšikana je jednání, které se opakuje a má dlouhodobý charakter, tak jednoznačně je to jednání úmyslné. Někdy je za kyberšikanu mylně považován i tzv. spam.

18. Lze snadno rozpoznat následky na obětech tradiční šikany a kyberšikany?

Nemohu objektivně srovnávat, nezaměřuji se na následky těchto jevů u obětí.

19. Setkal (a) jste se ve Vaší praxi s následky šikany a kyberšikany?

Ano, například v podobě podaných trestních oznámení...

20. Daly by se nějak popsat?

To je složitější, protože následky mohou být různé.

21. Existuje nějaký rozdíl mezi dopady na obětech tradiční šikany a kyberšikany?

Nevím.

22. Mohou oběti kyberšikany učinit nějaká opatření vůči agresorům?

Opatření je mnoho, ale například: Nezveřejňovat v síti Internet více osobních nebo důvěrných informací ke své osobě než je nutné.

23. Může škola oběti kyberšikany nějakým způsobem pomoci?

Jistě může.

24. Je vhodné pamatovat na tuto problematiku v legislativě Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy? Ano.

2.3 VÝSLEDNÉ HODNOCENÍ

Okruh otázek a odpovědi expertů

1. Setkal (a) jste se s touto problematikou ve Vaší praxi?

Na otázku odpověděli:

Speciální pedagožka: Setkala se s touto problematikou ve spojitosti vztahových problémů ve třídních kolektivech.

Preventistka proti šikaně na ZŠ: S touto problematikou se setkala před 2 – 3 lety, kdy jednomu žákovi nadávali přes chat a uráželi jeho rodinu. Původce byl znám.

Psycholožka: S touto problematikou se ve své praxi setkala.

IT specialistka: S touto problematikou se setkala pouze v zaměstnání, kdy zaměstnavatel se naboural do pošty svému zaměstnanci a rozesílal jménem zaměstnance lživé e-maily.

Policista z oddělení informační kriminality: S touto problematikou se setkal v jeho profesi, kde se zabývá kyberšikanou, cyberstalkingem (pronásledování) apod.

2. Dokázal (a) byste vysvětlit rozdíl mezi tradiční šikanou a kyberšikanou?

Na otázku odpověděli:

Speciální pedagožka: Kyberšikana používá jako nástroj k záměrné cílené psychické újmě oběti moderní komunikační média. Při čemž na jedné straně je agresor nebo více agresorů, tím získávají moc, pozici, výhody a na straně druhé je oběť nebo více obětí a ty ztrácí. Součástí je nepoměr sil a nemožnost se účinně bránit.

Preventistka proti šikaně na ZŠ: U kyberšikany nedochází k přímému osobnímu kontaktu pouze přes mobilní telefon nebo počítač. Jedná se tedy pouze o psychické týrání a ponižování, které je záluďnější a zákeřnější. Oběť je tedy více bezbranná a neví kdo je aresorem. U tradiční šikany oběť ví, kdo je agresor.

Psycholožka: Pouze uvedla, že by dokázala vysvětlit rozdíl mezi tradiční šikanou a kyberšikanou.

IT specialistka: U tradiční šikany víte, kdo vás šikanuje u kyberšikany to vědět nemusíte. U kyberšikany většinou jde o psychický teror a u tradiční jde o fyzický.

Policista z oddělení informační kriminality: Podstata je stejná rozdíl je v metodách a použitých prostředcích. V rámci kyberšikany jsou to především elektronické a telekomunikační prostředky.

3.,4. Kdo více šikanuje v kyberšikaně chlapci nebo dívky? Dovedl (a) byste říct proč tomu tak je?

Na otázky odpověděli:

Speciální pedagožka: Je to zřejmě ve stejném poměru, možná více dívky, protože jsou od přírody snadnější komunikátorky a intrikánky.

Preventistka proti šikaně na ZŠ: Neví jistě, ale myslí si, že šikana více vyhovuje dívčímu naturelu. Chlapci se chtějí více předvádět.

Psycholožka: Mnohdy nelze určit autora, protože může to být dívky a podepisovat se jako chlapec a naopak.

IT specialista: Neví, ale ze sledovaných případů jsou to spíše chlapci.

Policista z oddělení informační kriminality: Nemyslí se, že by zde byl nějaký rozdíl. Možná více chlapci obtěžují v kyberšikaně ostatní. Je to tím, že chlapci tyto zdroje využívají častěji.

5. Dokázal (a) byste specifikovat vlastnosti obětí kyberšikany?

Na otázku odpověděli:

Speciální pedagožka: Nelze specifikovat, protože obětí může být každý. Častěji jsou to ti na nichž je zřejmá nějaká slabina (vzhled, inteligence, sociální status atd.).

Preventistka proti šikaně na ZŠ: Často se kryje s oběťmi tradiční šikany. Kromě typických obětí se objevují i lidé, kteří se dokáží tradiční šikaně ubránit. Obětí kyberšikany se může stát každý z nás.

Psycholožka: Obětí se může stát každý z nás.

IT specialista: Nedokáže to specifikovat.

Policista z oddělení informační kriminality: Na rozdíl od klasické šikany ve školním kolektivu, kdy je nejčastěji obětí jedinec slabší po fyzické stránce nebo když se nějak odlišuje od kolektivu. V kybernetickém světě se může stát obětí kdokoli.

6. Mohou se stát agresori v tomto typu šikany zároveň i oběťmi?

Na otázku odpověděli:

Speciální pedagožka: Agresori mohou být ve dvou rolích. Existuje zde provázanost.

Preventistka proti šikaně na ZŠ: Určitě mohou. Stává se to i u klasické šikany.

Psycholožka: Samozřejmě mohou.

IT specialista: Obětí kyberšikany se může stát každý.

Policista z oddělení informační kriminality: Mohou.

7. Dovedl (a) byste vysvětlit proč tomu tak je?

Na otázku odpověděli:

Speciální pedagožka: Jde o teorie. Agresor může být v jedné roli agresorem a v jiné roli obětí. Snaží se o kompenzaci nebo může jít o prostý souběh rolí, obět' jiného agresora, která manipuluje, je ve vztahu k dalším členům skupiny agresorem.

Preventistka proti šikaně na ZŠ: Myslí si, že u kyberšikany se to stává častěji. Jde o nějaký způsob obrany, kompenzace pocitu bezmocnosti, získání pocitu síly.

Psycholožka: Pouze odpověděla, že by dokázala vysvětlit proč tomu tak je.

IT specialista: V dnešní době využívá Internet každý k práci nebo k zábavě.

Policista z oddělení informační kriminality: Neodpověděl.

8. Mohl (a) byste popsat specifické vlastnosti agresorů kyberšikany?

Na otázku odpověděli:

Speciální pedagožka: Spíše půjde o členění podobné šikaně- chytrý manipulát, vtípaček, primitivní agresor.

Preventistka proti šikaně na ZŠ: Jsou to lidé, kteří se chtějí skrývat a nejsou schopni přímého útoku.

Psycholožka: Nejsou žádná specifika.

IT specialista: Jedinci fyzicky slabší, outsideři.

Policista z oddělení informační kriminality: Znalosti a dovednosti elektronických komunikačních kanálů a technologií. Tyto znalosti nemusí být nějak hluboké.

9., 10. Stávají se v tomto typu šikanování více obětmi dívky nebo chlapci?

Proč si myslíte, že tomu tak je?

Na otázky odpověděli:

Speciální pedagožka: Je to ve stejném poměru, ale podle ní se více stávají obětmi chlapci, protože jsou terčem dívek, které to umí lépe s komunikací a jsou od jistého věku v centru jejich zájmu. Dívky si však budou více ubližovat mezi sebou.

Preventistka proti šikaně na ZŠ: Asi dívky. Dívky spíše útočí na dívky a chlapců si moc nevyšimají. Chlapci si v klasické šikaně vyberou spíše dívku. Dívky jsou častější oběti.

Psycholožka: Je vyrovnané skóre. Obojí pohlaví je gramotné pro práci s mobilním telefonem a počítačem.

IT specialista: Odpověděla, že neví. Nevztahuje se to k její profesi.

Policista z oddělení informační kriminality: Na základě jeho praxe nepozoruje rozdíl.

11. Rozumí vždy oběť kyberšikany komunikační a počítačové technice?

Na otázku odpověděli:

Speciální pedagožka: Může a nemusí.

Preventistka proti šikaně na ZŠ: Většinou ano, aspoň jako běžný uživatel-

Psycholožka: Ano.

IT specialistka: Nezáleží vždy na věku a vzdělanosti osoby, spousta lidí si v dnešní době ani neuvědomuje kolikrát už se obětí stali a připadá jim to normální.

Policista z oddělení informační kriminality: Znalosti komunikačních technologií nemusí být u oběti nijak slabší.

12. Myslíte si, že mají agresori kyberšikany své oběti již předem vyhlédnuté?

Na otázku odpověděli:

Speciální pedagožka: Záleží o jaký typ kyberšikany jde, budou tedy existovat ti, kdo cílí na slepo i ti, kdo přesně vědí komu škodit.

Preventistka proti šikaně na ZŠ: Většinou ano.

Psycholožka: Ano.

IT specialistka: Ano. Kyberšikana je msta člověka, který chce někoho trápit a většinou ví koho.

Policista z oddělení informační kriminality: Může se jednat o cílený útok nebo soubor mnoha útoků jindy může jít o útok náhodný.

13.,14. Lze předpokládat dobu, kdy agresor tradiční šikany zaútočí? Lze předpokládat dobu, kdy agresor kyberšikany zaútočí?

Na otázky odpověděli:

Speciální pedagožka: u obou otázek by o tom spekulovala.

Preventistka proti šikaně na ZŠ: U kyberšikany je to složitější. Útok lze očekávat v jakoukoli denní a noční hodinu.

Psycholožka: nelze útok předpokládat u tradiční šikany a ani u kyberšikany.

IT specialistka: U tradiční šikany jde většinou o nějaké společenské místo ve škole. U kyberšikany agresor může prakticky kdykoliv a odkudkoliv zaútočit.

Policista z oddělení informační kriminality: U tradiční šikany myslí, že nelze u kyberšikany taktéž nelze.

15. Napadá agresor svou oběť opakovaně, tak jak se děje u tradiční šikany?

Na otázku odpověděli:

Speciální pedagožka: Může a nemusí.

Preventistka proti šikaně na ZŠ: V případě jestli někdo něco umístí na sociální síť jenom jednou, je to tam delší dobu, působí to jako opakovaný útok když byl proveden jen jednou.

Psycholožka: Nemusí. Stačí poslat jedno foto a bude kolovat opakovaně.

IT specialista: Ano.

Policista z oddělení informační kriminality: Ano. Většinou jde o dlouhodobé a opakující jednání.

16. Útočí agresor kyberšikany jen sám?

Na otázku odpověděli:

Speciální pedagožka: Na jednom pólu může být motivem hloupý vtip a na druhém promyšlený záměr. Vždy jde o to jak to prožívá oběť.

Preventistka proti šikaně na ZŠ: Nemusí. Může se jednat o skupinu agresorů.

Psycholožka: Ne.

IT specialista: Ano. Může to být i parta lidí, kteří si dělají špatnou legraci.

Policista z oddělení informační kriminality: Někdy. V některých případech chování prvotního agresora převezme jako vzor chování k oběti celá skupina (např. uživatelé chatu, diskuze atd.). Většinou s tím stoupá intenzita útoků. V jiných případech zde jde spíše o cílené útoky, je agresor pouze ten, kdo plní přání někoho jiného, často toho, kdo zná oběť v reálném světě.

17. Je kyberšikana vždy jen úmyslným jednáním?

Na otázku odpověděli:

Speciální pedagožka: Ne.

Preventistka proti šikaně na ZŠ: Je to pouze ojedinělý jev.

Psycholožka: Ano.

IT specialista: Ne.

Policista z oddělení informační kriminality: Jednoznačně úmyslné jednání. Někdy může být za kyberšikanou mylně považován tzv. spam.

18.,19. Lze snadno rozpoznat následky na obětech tradiční šikany a kyberšikany.

Setkal(a) jste se ve Vaší praxi s následky šikany a kyberšikany?

Na otázky odpověděli:

Speciální pedagožka: Snadno je rozpoznat nelze. Jde o velkou škálu projevů. Strach z lidí, posttraumatická stresová porucha, nízké sebevědomí, nejrůznější druhy obranných mechanismů, somatizace, disociace. S následky kyberšikany se setkala.

Preventistka proti šikaně na ZŠ: U tradiční šikany to jde poznat snadněji podle chování oběti. U kyberšikany nemusíme nic zjistit, protože situace v okolí nic nenaznačuje a oběť se k otmu sama nepřiznává. Oběť nemusí tušit odkud útok přichází. Stává se zamlklou, může trpět deprecí, psychopatickými problémy, uzavírat se do sebe, bojít se chodit do školy. S následky kyberšikany se ještě nesetkala.

Psycholožka: Není to snadné rozpoznat. Obecně je šikana těžké téma, které probíhá plíživě a skrytě. S následky kyberšikany se ještě nesetkala.

IT specialista: Neví. S následky šikany a kyberšikany se ve své profesi nesetkala.

Policista z oddělení informační kriminality: Ve své profesi se nezaměřuje na následky těchto jevů u obětí. Setkal se s nimi v podobě podaných trestních oznámení.

20. Daly by se nějak popsat?

Na otázku odpověděli:

Speciální pedagožka: odpověď viz. otázka č. 19

Preventistka proti šikaně na ZŠ: Na otázku neodpověděla.

Psycholožka: Ano.

IT specialista: Neodpověděla.

Policista z oddělení informační kriminality: Následky mohou být různé.

21. Existuje nějaký rozdíl mezi dopady na obětech tradiční šikany a kyberšikany?

Na otázku odpověděli:

Speciální pedagožka: Dopad se odvíjí od prožívání obětí. Dopady mohou být srovnatelné, protože každý z nás bude reagovat s různou intenzitou na různý podnět.

Preventistka proti šikaně na ZŠ: U kyberšikany budou dopady závažnější právě proto, že to je psychické týrání a obrana je obtížnější.

Psycholožka: Domnívá se, že ne.

IT specialista: Neodpověděla.

Policista z oddělení informační kriminality: Neví.

22. Mohou oběti kyberšikany učinit nějaká opatření vůči agresorům?

Na otázku odpověděli:

Speciální pedagožka: Soubor opatření bude začínat od prevence a zdravého životního stylu přes znalost informací o hrozbách až po intervenci a následná opatření.

Preventistka proti šikaně na ZŠ: Záleží od konkrétního případu. Jestliže vím, kdo mě šikanuje po telefonu nebo ICQ mohu se bránit buď sám nebo pomohou rodiče, přátelé, škola, policie. Pokud agresor není znám musím se obrátit na policii.

Psycholožka: Ano.

IT specialista: Existuje celá řada opatření, která začíná u vždy u rodičů, vedení školy apod. Jde hlavně o prevenci poučit dítě o bezpečnosti na internetu a popřípadě zajistit domácí nebo školní PC tak, aby přístupy byly monitorovány včetně zakázání určitých stránek, omezení času stráveného u PC nebo monitorování veškerého obsahu, který je z počítače odeslán.

Policista z oddělení informační kriminality: Opatření je mnoho. Nezveřejňovat v síti Internet více osobních nebo důvěrných informací ke své osobě než je nutné.

23. Může škola oběti kyberšikany nějakým způsobem pomoci?

Na otázku odpověděli:

Speciální pedagožka: Podstatou je bezpečné klima ve škole, od kterého se odvíjí důvěra žáků v ochotu pomoci. Pomůže tím, že věc bude neodkladně řešit a nalezne pro oběť odbornou pomoc.

Preventistka proti šikaně na ZŠ: Škola musí být o tom především informována. Pak záleží na konkrétních případech. Známého agresora může potrestat, předat policii. Pokud agresor není znám podpoří oběť morálně a poradí kam se obrátit o pomoc.

Psycholožka: Ano.

IT specialista: Pokud má škola dostatečně zabezpečenou síť a monitorující a logující systém sítě je možné pachatele s větší pravděpodobností chytit útočí-li v době kdy je ve škole.

Policista z oddělení informační kriminality: Jistě může.

24. Je vhodné pamatovat na tuto problematiku v legislativě Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy?

Na otázku odpověděli:

Speciální pedagožka: Ano. Jde o jev, který se žáků a studentů týká.

Preventistka proti šikaně na ZŠ: Určitě. Neustále se diskutuje o používání a zneužívání mobilních telefonů ve školách a legislativa zatím veškerá žádná.

Psycholožka: Ano.

IT specialista: Ano. Je to jen začátek.

Policista z oddělení informační kriminality: Ano

2.4 SHRNU TÍ

Podle odpovědí expertů, kteří se ve své profesi setkali s tradiční šikanou i kyberšikanou vyplývá, že se většinou na kladených otázkách shodli. Všichni dokázali vysvětlit rozdíl mezi tradiční šikanou a kyberšikanou. Oběti u kyberšikany se podle nich mohou stát naprosto všichni, zatím co u tradiční šikany jsou to spíše fyzicky slabší jedinci nebo ti, kteří se nějakým způsobem od ostatních odlišují (např. vzhledem, inteligenci, sociálním postavením ve škole atd.) a je na nich zřejmá nějaká slabina. Agresoři se taktéž mohou stát oběťmi, protože mohou být ve dvou rolích. Na jedné straně agresorem a na straně druhé obětí. U kyberšikany je to daleko více častější. Oběťmi šikanování se dle většiny názorů odborníků stávají dívky i chlapci, ale objevil se i názor, že častější oběťmi u obou druhů šikany jsou dívky. Dále z výpovědí vyplývá, že útoky kyberšikany nelze očekávat, protože agresor může oběť obtěžovat nepřetržitě v kteroukoliv denní i noční hodinu. U tradiční šikany to někdy lze odhadnout. Co se týká otázky ohledně dopadů šikany a kyberšikany u oběti tak se většina shodla v tom, že je to velká škála projevů. Může to být strach z lidí, posttraumatická stresová porucha, nízké sebevědomí, nejrůznější druhy obranných mechanismů, somatizace, disociace, zamlklost, deprese, uzavřenost, strach ze školy. Dopad se tedy odvíjí od prožívání obětí, každý z nás bude reagovat s různou intenzitou na různý podnět. U kyberšikany budou dle odborníků dopady závažnější, protože se jedná o psychický teror a obrana je složitější. Oběti kyberšikany mohou učinit opatření, která záleží od konkrétního případu. Soubor opatření bude začínat od rodičů, vedení školy. Jde hlavně o prevenci poučit děti o bezpečnosti na Internetu, zajistit domácí nebo školní počítač tak, aby přístupy byly monitorovány včetně zakázání určitých stránek, omezení času stráveného u počítače nebo taktéž monitorování veškerého obsahu, který je z počítače odeslán. Důležité je obrátit se na policii, aby kyberútok vyšetřila.

III. ZÁVĚR

Šikanování je stále aktuálním tématem. Existovalo odjakživa a existovat bude. Souvisí to s tím, že čím dál více lidí má potřebu neustále si něco dokazovat i na úkor ostatních lidí konkrétně na jejich oběti. Většinou to má souvislost s jejich intelektem, který ovšem nemusí být nějak nízký, s jejich společenským postavením v určitých sociálních skupinách ale také s jejich nízkým sebevědomím. Zní to docela neuvěřitelně, ale bohužel je to realita. Tím, že svou oběť agresori neustále a plánovaně obtěžují si zvyšují svůj pocit méněcennosti a sebevědomí. Takovým lidem je naprosto jedno, co takové činy způsobí jejich obětem. Co budou oběti zažívat, jak se budou trápit a něco si neustále vyčítat. Prostě si jdou nekompromisně za svým cílem, kterým je ubližování ostatních lidí. Někteří agresori v tom ubližování mají svou zálibu, ze které se může stát jejich každodenní hobby. Tím, že svou oběť například neustále bijí a ponižují, si neustále potvrzují svou jedinečnost a nadlidskost.

Dnešním a stále více aktuálnějším fenoménem je **kyberšikana**. Neboli šikanování za pomoci informačních a komunikačních technologií. Zde si agresori léčí své komplexy a různá jejich osobní selhání kdykoliv, kdy si uťnou, protože své oběti mohou obtěžovat v kteroukoliv denní i noční hodinu a tím, je neustále psychicky týrat. Nejčastějšími typy jsou výhrůžné a hanlivé sms zprávy a e-maily. V dnešní době se stávají stále více populárnějšími sociální sítě jako je u nás Facebook. Zde si lidé zřizují své profily, zveřejňují své soukromé informace a vystavují své fotografie a videa z jejich dovolené, výletů a různých společenských akcí, přičemž vůbec netuší, že takové zveřejnění jejich soukromých údajů, fotografií či videa mohou být zneužity některým jim známým, ale i neznámým kyberagresorem. Právě obětí kyberšikany se může stát kdokoliv z nás. Nemusí být nějak odlišný nebo mít nějakou viditelnou slabinu, ale stačí být on-line připojen na Internetu nebo mít u sebe mobilní telefon a pak zákeřná hra s kyberagresorem může začít. U tradiční šikany víte, kdo vás šikanuje, ale u kyberšikany se to ani dozvědět nemusíte. Právě v tom je počítačová šikana od šikany klasické daleko více zákeřnější. Její oběti agresivní útoky kyberagresorů dokonce někdy psychicky nezvládnou a mohou spáchat i sebevraždu. Ani učitelé nejsou výjimkou a stávají se obětmi kyberšikany ze strany svých žáků, kteří si je nahrávají na videa při nějakém jejich zaváhání nebo zkratu.

U tohoto fenoménu se musíme především zajímat o prevenci a mít dostatečné znalosti a dovednosti s prací na počítači a znát možnosti i nebezpečí, která přináší Internet.

IV. POUŽITÁ LITERATURA

Kolář, Michal. *Bolest šikanování*. 1. vydání Praha. Portál: 2001. s. 256.

ISBN 80-7178-513-x

Říčan, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. 1. vydání Praha. Portál: 1995.

ISBN 80-7178-049-9

Kolář, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách*. 1. vydání Praha. Portál: 1997. s. 128.

ISBN 80-7178-123-1

Pöthe, Petr. *Dítě v ohrožení*. 1. vydání Praha. G plus G: 1996. ISBN 80-901896-5-2

Webster-Doyle, Terrence. *Proč mě pořád někdo šikanuje?* Praha. PRAGMA: 2002.

ISBN 80-7205-804-5

Erb, Helmut. *Násilí ve škole a jak mu čelit*. 1. vydání Praha. AMULET: 2000.

ISBN 80-86299-22-8

Day, David. *Kde se to v nás bere?*. 1. vydání Praha. Portál: 1994.

ISBN 80-85282-84-4

Bourcet, Stéphane, Gravillonová, Isabele. *Šikana ve škole, na ulici, doma. Jak bránit své dítě*. 1. vydání Praha. Albatros: 2006. ISBN 80-00-01552-8

Dunnigan, James, F. *Bojiště zítřka. Jak čelit globálnímu nebezpečí kyberterorizmu*.

1. vydání New York. Kensington Publishing Corp. 2002. ISBN 80-7214-642-4

Sekundární materiály

Časopis, *Informatorium*, 2005

Člověk v tísní o.p.s., *Kyberšikana a její prevence – příručka pro učitele*, Plzeň, 2009.

ISBN 978-80 -86961-78 -1

MF DNES, č. XX/282,2009

Občanské sdružení Život bez drog za pomoci za pomoci ČEZ, dokumentární film

Kyberšikana, režie Tuček, Ben, produkce Trestr, Slávek, 2009

Citace

1. Kolář, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách*.1997, s. 26

2. (ŠIKANA) online. Dostupné z < [www. poradenskecentrum.cz / sikana.html](http://www.poradenskecentrum.cz/sikana.html) >
citováno dne 12.12. 2009

3. (Malíková kyberšikana).článek.doc.

Dostupné z< <http://www.tarantula.ruk.cuni.cz> > citováno dne 22.2.2010

4.(Kyberšikana)online.

Dostupné z < <http://www.cms.e-ezpeci.cz/content/view/czech> >

citováno dne 10.2.2010

5. (Cyberbullying) online.

Dostupné z < <http://www.cyberbullying.info.com> >

6. (Metodický plán msmt. pro prevenci a řešení šikanování)online.

Dostupné z < [hppt://www.msmt.cz/uploads/soubory/tisko_vyodbor.pdf](http://www.msmt.cz/uploads/soubory/tisko_vyodbor.pdf) >

citováno dne 15.3.2010 viz.příloha č.2

7. Jana Udatná, Projekt Minimalizace šikany, Deník,17.2.2010,sekce 2, strana č. 14

V. SEZNAM PŘÍLOH

1. Ukázka rozhovoru použitého v praktické části
2. Metodický pokyn ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky, škol a školských zařízení.

5.1 Ukázka použitého rozhovoru s odborníky

Téma: Pohledy odborníků na problematiku šikany a kyberšikany a její psychosociální dopady na oběti.

Okruhy otázek

1. Setkal (a) jste se s touto problematikou ve Vaší praxi?
2. Dokázal (a) byste vysvětlit rozdíl mezi tradiční šikanou a kyberšikanou?
3. Kdo více šikanuje v kyberšikaně chlapci nebo dívky?
4. Dovedl (a) byste říct proč tomu tak je?
5. Dokázal (a) byste specifikovat vlastnosti obětí kyberšikany?
6. Mohou se stát agresori v tomto typu šikany zároveň i oběťmi?
7. Dovedl (a) byste vysvětlit proč tomu tak je?
8. Mohl (a) byste popsat specifické vlastnosti agresorů kyberšikany?
9. Stávají se v tomto typu šikanování více oběťmi dívky nebo chlapci?
10. Proč si myslíte, že tomu tak je?
11. Rozumí vždy oběť kyberšikany komunikační a počítačové technice?
12. Myslíte si, že mají agresori kyberšikany své oběti již předem vyhlédnuté?
13. Lze předpokládat dobu, kdy agresor tradiční šikany zaútočí?
14. Lze předpokládat dobu, kdy agresor kyberšikany zaútočí?
15. Napadá agresor svou oběť opakovaně, tak jak se děje u tradiční šikany?
16. Útočí agresor kyberšikany jen sám?
17. Je kyberšikana vždy jen úmyslným jednáním?
18. Lze snadno rozpoznat následky na obětech tradiční šikany a kyberšikany?
19. Setkal (a) jste se ve Vaší praxi s následky šikany a kyberšikany?
20. Daly by se nějak popsat?
21. Existuje nějaký rozdíl mezi dopady na obětech tradiční šikany a kyberšikany?
22. Mohou oběti kyberšikany učinit nějaká opatření vůči agresorům?
23. Může škola oběti kyberšikany nějakým způsobem pomoci?
24. Je vhodné pamatovat na tuto problematiku v legislativě Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy?

5.2 Metodický pokyn ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR (MŠMT) představilo v lednovém věstníku [PDF, 140kB] nový metodický pokyn. Tento dokument má vyučujícím pomoci s prevencí a řešením šikanování mezi žáky škol a školských zařízení. "Metodický pokyn se primárně týká šikany ve školách, ale také poprvé pojmenováváme pojem kyberšikana. Musím zdůraznit, že toto je zatím prvotní krok a následovat bude právě rozpracování kyberšikany v kontextu s chováním žáků (každodenním a používání mobilů během výuky)," komentuje dokument KATEŘINA BŮHMOVÁ, ředitelka odboru vnějších vztahů a komunikace MŠMT

ČÁST METODICKÁ

Č.j. 24 246/2008-6

Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení

Šikanování je mimořádně nebezpečná forma násilí, která ohrožuje základní výchovné a vzdělávací cíle školy. V místech jejího výskytu dochází ke ztrátě pocitu bezpečí žáků, který je nezbytný pro harmonický rozvoj osobnosti a efektivní výuku. Na rozdíl od jiných druhů násilí je šikana zvláště zákeřná, protože často zůstává dlouho skrytá. Tak i při relativně malé intenzitě šikany může u jejich obětí docházet k závažným psychickým traumatům s dlouhodobými následky a k postupné deformaci vztahů v kolektivu.

Vzhledem k tomu, že šikana se v zárodečných fázích vyskytuje v téměř každé škole, je potřeba věnovat tomuto jevu zvláštní pozornost. Důraz je nutné zaměřit na vytváření dobrých vztahů uvnitř třídních kolektivů, zabývat se vztahy v třídních kolektivech ještě před vznikem šikanování. K tomuto je potřeba zajistit další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti problematiky vytváření dobrých vztahů, v práci s dynamikou skupiny, v podpoře a upevňování zdravých třídních norem dětí, žáků a studentů jako prevenci šikanování.

Na prevenci šikany i při řešení jednotlivých případů by měli spolupracovat pedagogičtí pracovníci podle předem dohodnutých postupů. K tomu je nutné zajistit další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti problematiky šikanování.

Cílem předkládaného metodického pokynu je upozornit na závažnost šikanování, poskytnout pedagogickým pracovníkům základní informace k prevenci a řešení tohoto specifického problému.

Tento metodický pokyn je určen pro právnické osoby vykonávající činnost škol zřizovaných MŠMT. Podpůrně je doporučován k využití i ostatním školám zapsaným do školského rejstříku a poskytovatelům služeb souvisejících se vzděláváním a výchovou.

Čl. 1

Charakteristika šikanování

(1) Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Nově se může realizovat i prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu. Ta zahrnuje útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti.

(2) Šikanování se ve své zárodečné formě vyskytuje prakticky na všech školách. Pocit bezpečí každého jedince a jeho začlenění do třídního kolektivu je základní podmínkou vytváření produktivního prostředí a dobrého sociálního klimatu třídy a školy. Všechny školy a školská zařízení mají povinnost předcházet všem náznakům násilí a šikanování. Šikanování v jakékoli formě a podobě nesmí být pracovníky školy akceptováno. Samotní pedagogičtí pracovníci nesmí svým jednáním s některými žáky a chováním vůči nim podněcovat zhoršování vztahů směřujících k šikanování těchto žáků jejich spolužáky.

Čl. 2

Projevy šikanování

(1) Šikanování má ve svých projevech velice různou podobu. Mezi základní formy šikany patří:

- Verbální šikana, přímá a nepřímá – psychická šikana (součástí je i kyberšikana, děje se pomocí ICT technologií).
- Fyzická šikana, přímá a nepřímá (patří sem i krádeže a ničení majetku oběti).
- Smíšená šikana, kombinace verbální a fyzické šikany (násilné a manipulativní příkazy apod.).

(2) Za určitých okolností může šikanování přerůst až do forem skupinové trestné činnosti a v některých opravdu závažných případech může nabýt i rysy organizovaného zločinu. Příklady šikanování jsou uvedeny v příloze.

Čl. 3

Odpovědnost školy

(1) Škola či školské zařízení má jednoznačnou odpovědnost za děti a žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 5651/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský SEŠIT 1 strana 7

ČÁST METODICKÁ

Č.j. 24 246/2008-6

Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení

zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit, a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů). Z tohoto důvodu musí pedagogický pracovník šikanování mezi žáky předcházet, jeho projevy neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.

(2) Z hlediska trestního zákona může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestných činů či provinění (dále jen trestných činů) vydírání (§ 235), omezování osobní svobody (§ 213), útisku (§ 237), ublížení na zdraví (§ 221-224), loupeže (§ 234), násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (zvláště § 197a), poškozování cizí věci (§ 257), znásilnění (§ 241), kuplířství (§ 204) apod.

(3) Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřekažení trestného činu (§ 168, 167 trestního zákona). V úvahu přicházejí i další trestné činy jako např. nadržování (§ 166 tr. zákona) či schvalování trestného činu (§ 165 tr. zákona), v krajním případě i podněcování (§ 164 tr. zákona). Skutkovou podstatu účastenství na trestném činu (§ 10 tr. zákona) může jednání pedagogického pracovníka naplňovat v případě, že o chování žáků věděl a nezabránil spáchání trestného činu např. tím, že ponechal šikanovaného samotného mezi šikanujícími žáky apod.

Čl. 4

Školy a školská zařízení v prevenci šikanování

(1) Základem prevence šikanování a násilí na školách je podpora pozitivních vzájemných vztahů mezi žáky (a mezi žáky a učiteli). Školy a školská zařízení při efektivní realizaci prevence šikanování usilují o vytvoření bezpečného prostředí a za tím účelem:

- podporují solidaritu a toleranci,
- podporují vědomí sounáležitosti
- posilují a vytváří podmínky pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy
- uplatňují spolupráci mezi dětmi a rozvíjí jejich vzájemný respekt
- rozvíjí jednání v souladu s právními normami a s důrazem na právní odpovědnost jedince.

(2) Ředitelé škol a školských zařízení odpovídají za systémové aktivity školy v oblasti prevence šikanování a násilí. Vychází přitom z komplexního pojetí preventivní strategie, která je ve smyslu *Metodického pokynu k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních* č. j. 20 006/2007-51 součástí Minimálního preventivního

programu školy. Ředitelé zejména:

- Zajistí vzdělávání pracovníků (pedagogických i nepedagogických) v akreditovaných kurzech k problematice

šikanování. Vzdělávání pedagogických pracovníků se řídí § 10 vyhlášky č. 317/2005 Sb.,

o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, ve znění vyhlášky č. 412/2006 Sb.

Vzdělávání školního metodika prevence ve specializačním studiu se řídí § 9 vyhlášky č. 317/2005 Sb.

- Zajistí v souladu s pracovním řádem dohled pedagogických pracovníků nad žáky zejména ve škole před

vyučováním, o přestávkách mezi vyučovacími hodinami, mezi dopoledním a odpoledním vyučováním,

podle potřeby při přecházení žáků mezi budovami školy, do zařízení školního stravování a do školní družiny. Především v prostorách, kde k šikanování již došlo nebo kde by k němu mohlo docházet.

- Zajistí, aby žáci i pedagogičtí pracovníci byli seznámeni s negativními důsledky šikanování, a to jak pro

jeho oběti a pachatele, tak i pro celý třídní (školní) kolektiv. Za zvlášť nebezpečnou je třeba považovat tendenci podceňovat počáteční projevy šikanování.

- Zajistí doplňování školní knihovny o literaturu z oblasti problematiky násilného chování a šikanování

(3) Pedagogičtí pracovníci vedou důsledně a systematicky žáky a studenty k osvojování norem mezilidských

vztahů založených na demokratických principech, respektujících identitu a individualitu žáka.

Pomáhají rozvíjet pozitivní mezilidské vztahy a úctu k životu druhého člověka.

Všichni pedagogičtí pracovníci by měli vnímat vztahy mezi žáky a atmosféru v třídních kolektivech, kde

působí, jako nedílnou a velmi důležitou součást své práce. Důležité aktivity školy nelze spojovat jen s určitým vyučovacím předmětem nebo skupinou předmětů.

Vztahy a chování pedagogických i nepedagogických pracovníků vůči sobě a vůči žákům, ovlivňují chování žáků.

(4) Ve školním řádu budou jasně stanovena pravidla chování včetně sankcí za jejich porušení.

Čl. 5

Program proti šikanování

(1) Každá škola si vytvoří vlastní Program proti šikanování, pokud ho doposud nemá. Tento program se stane součástí Minimálního preventivního programu.

(2) Na tvorbě a realizaci programu se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci školy. Koordinace jeho tvorby patří ke standardní činnosti školního metodika prevence.

Ten podle potřeby spolupracuje s metodikem prevence v PPP. Za realizaci a hodnocení programu je odpovědný ředitel školy.

(3) Cílem programu je vytvořit ve škole bezpečné, respektující a spolupracující prostředí. Důležité je zastrana

8 SEŠIT 1

měřit se na oblast komunikace a vztahů mezi žáky ve

třídách, a to bez ohledu na to, zda tam k projevům šikany již došlo či ne. Současně je třeba stanovit smysluplnou strukturu programu.

(4) Hlavní součástí programu je krizový plán, který eliminuje či minimalizuje škody v případě, že k šikanování ve školním prostředí dojde. Měly by z něj jednoznačně vyplynout kompetence jednotlivých osob a specifi cký postup a způsob řešení. Konkrétně je nutné rozpracovat dva typy scénářů:

1. První zahrnuje situace, které škola zvládne řešit vlastními silami. Do této skupiny patří postupy pro počáteční stádia šikanování a rámcový třídní program pro řešení zárodečného stádia šikanování.

2. Druhý zahrnuje situace, kdy škola potřebuje pomoc z venku a je nezbytná její součinnost se specializovanými institucemi (viz čl. 9) a policií. Sem patří řešení případů pokročilé a nestandardní šikany, např. výbuchu skupinového násilí vůči oběti.

(5) S krizovým plánem jsou vždy na začátku školního roku prokazatelně seznámeni žáci (přiměřeně jejich věku), studenti a jejich zákonní zástupci.

Čl. 6

Postupy řešení šikanování

(1) Odhalení šikany bývá obtížné. Významnou roli při jejím zjišťování hraje strach, a to nejen strach obětí, ale i pachatelů a dalších účastníků. Strach vytváří obvykle prostředí „solidarity“ agresorů i postižených.

(2) Účinné a bezpečné vyšetření šikany vychází z kvalifi kovaného odhadu stadia a formy šikanování. Existuje rozdíl mezi vyšetřováním počátečních a pokročilých stádií šikanování. Jednotlivá stádia jsou blíže popsána v příloze č. 2 Stádia šikanování.

(3) Metody vyšetřování šikanování:

A. Pro vyšetřování počáteční šikany (se standardní formou) lze doporučit strategii v těchto pěti krocích:

1. Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi.
2. Nalezení vhodných svědků.
3. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů).
4. Zajištění ochrany obětem.
5. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi.

B. Pokročilá šikana s neobvyklou formou – výbuch skupinového násilí vůči oběti, tzv. třídního lynčování, vyžaduje následující postup:

1. Překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti.
2. Domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování.
3. Zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi.
4. Pokračující pomoc a podpora oběti.
5. Nahlášení policii.
6. Vlastní vyšetřování.

(4) V rámci první pomoci je nutné při pokročilých, brutálních a kriminálních šikanách spolupracovat

s dalšími institucemi a orgány, a to zejména s pedagogicko-psychologickou poradnou, střediskem výchovné péče, orgánem sociálně právní ochrany dítěte, Policií ČR.

Doporučuje se seznámit pedagogické pracovníky s informací MŠMT ČR č.j.: 25 884/2003-24 *Spolupráce předškolních zařízení, škol a školských zařízení s Policií ČR při prevenci a při vyšetřování kriminality dětí a mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané.*

(5) V případě negativních dopadů šikanování na oběť je nutné zprostředkovat jí péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, speciálně pedagogického centra nebo dalších odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.

(7) Podrobnější informace k článkům 5 a 6 jsou v příloze č. 3 Doporučená literatura.

Čl. 7

Výchovná opatření

(1) Doporučuje se dále pracovat s agresorem (jeho náhled na vlastní chování, motivy, rodinné prostředí). V případě potřeby mu zprostředkovat péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče nebo jiných odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.

(2) Pro potrestání agresorů lze užít i následující běžná výchovná opatření:

- Napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele, podmíněné vyloučení a vyloučení ze studia na střední škole.
- Snížení známky z chování.
- Převedení do jiné třídy.

(3) Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým třídním kolektivem. Je nezbytné vypořádat se i s traumaty těch, kteří přihlíželi, ale nezasáhli (mlčící většina).

(4) V mimořádných případech se užijí další opatření:

- Ředitel školy doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, případně doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místně příslušném diagnostickém ústavu.
- Ředitel školy podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.

ŠEŠIT 1 strana 9

Čl. 8

Spolupráce s rodiči

Pokud rodiče informují školu o podezření na šikanování, je za odborné vyšetření záležitosti zodpovědný ředitel školy. Při nápravě šikanování je potřebná spolupráce vedení školy nebo školského zařízení, školního metodika prevence, výchovného poradce a dalších pedagogických pracovníků, jak s rodinou oběti, tak i s rodinou agresora. Při jednání s rodiči dbají pedagogičti

pracovníci na taktní přístup a zejména na zachování důvěrnosti informací. Je nutné předem informovat rodiče o tom, co dělat v případě, když se dozvědí o šikanování (viz Čl. 5 odst. 5).

Čl. 9

Spolupráce se specializovanými institucemi

(1) Při předcházení případům šikany a při jejich řešení je důležitá spolupráce vedení školy nebo školského zařízení, školního metodika prevence, výchovného poradce nebo zástupce školy s dalšími institucemi a orgány.

Zejména:

- v resortu školství – s pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně pedagogickými centry,
- v resortu zdravotnictví – s pediatry a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie,
- v resortu sociální péče – s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence (možnost vstupovat do každého šetření, jednat s dalšími zainteresovanými stranami, s rodinou),
- případně s NNO specializujícími se na prevenci a řešení šikany.

(2) Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění), ředitel školy nebo školského zařízení oznámí tuto skutečnost Policii ČR.

(3) Ředitel školy oznámí orgánu sociálně právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka. Pokud žák spáchá trestný čin (provinění), popř. opakovaně páchá přestupky, ředitel školy zahájí spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu.

Čl. 10

Selhání školy v řešení šikany

(1) V případech podezření nebo již prokazatelných projevů šikany, které nejsou bezodkladně a uspokojivě řešeny v pravomoci pedagogických pracovníků včetně metodika prevence či výchovného poradce, je zcela na místě obrátit se na ředitele příslušné školy nebo školského zařízení.

Pokud se však projeví nečinnost i ze strany ředitele, je možné jednat v této záležitosti se zřizovatelem školy nebo podat stížnost na školu České školní inspekci.

Stížnost podaná písemně, osobně nebo v elektronické podobě se přijímá ve všech pracovištích ČŠI.

Stížnost je možné adresovat příslušnému inspektorátu ČŠI, samozřejmě je možno podat stížnost i na ústředí tzn. na adresu: Fráni Šrámka 37, 150 21 Praha 5, resp. elektronicky na adresu posta@csicr.cz.

(2) Současně je potřebné v odůvodněných případech zajistit oběti šikanování pomoc psychologa, speciálního pedagoga (etopeda) popřípadě jiného specialisty.

Čl. 11

Závěrečné ustanovení

- Zrušuje se Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení č. j. 28 275/2000 - 22
- Tento pokyn nabývá účinnosti dnem jeho zveřejnění ve Věstníku MŠMT ČR.

< <http://www.msmt.cz/uplouds/soubory/tiskovyodbor.pdf> > citováno dne 15.3.2010

